

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING 2019

Mats Nilsson

BRONS- OCH JÄRNÅLDER VID HOLMS KYRKA

Halland, Holm socken, Halmstad kommun, Holm 2:3, L1996:7618/Holm 136

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2021:8

STIFTELSEN HALLANDS LÄNSMUSEER

Stiftelsen Hallands Länsmuseer, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2021

Arkeologisk undersökning 2019

Bild framsida: Översikt mot sydöst av undersökningsområdet. I förgrunden härd 340. Fotonr: 2019-64-1.

Foto: Leif Häggström.

Grafisk form och layout: Anders Andersson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Ärende nr ms2006/O2316.

INNEHÅLL

INLEDNING/BAKGRUND 5

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ 6

FRÅGESTÄLLNING 8

METOD 8

Undersökningsplanens måluppfyllelse 9

RESULTAT 9

Anläggningar 9

Analysresultat 17

Fynd 20

Övriga fynd 21

Strukturer och stratigrafi 21

SYNTES 24

REFERENSER 24

BILAGOR 26

Bilaga 1 Anläggningslista och plan

Bilaga 2 Fyndlista

Bilaga 3 Vedartsanalys

Bilaga 4 Makrofossilanalys

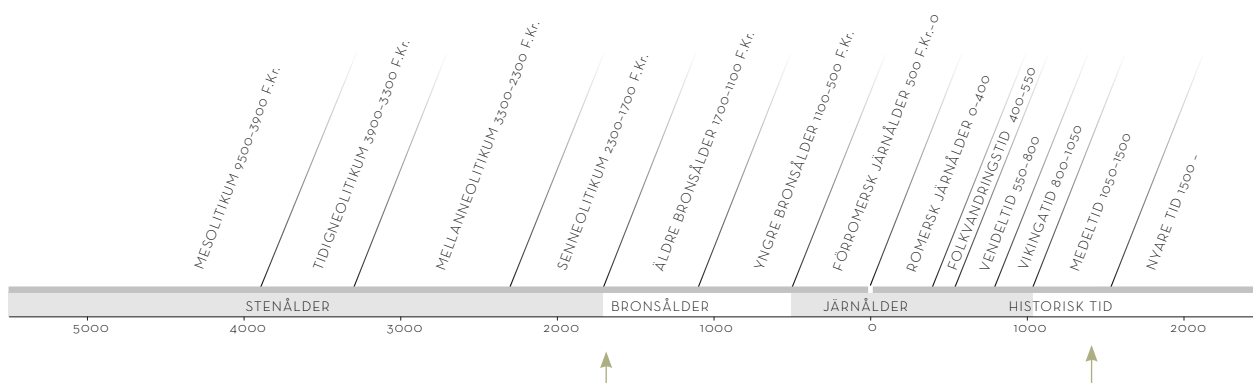
Bilaga 5 ¹⁴C-datering

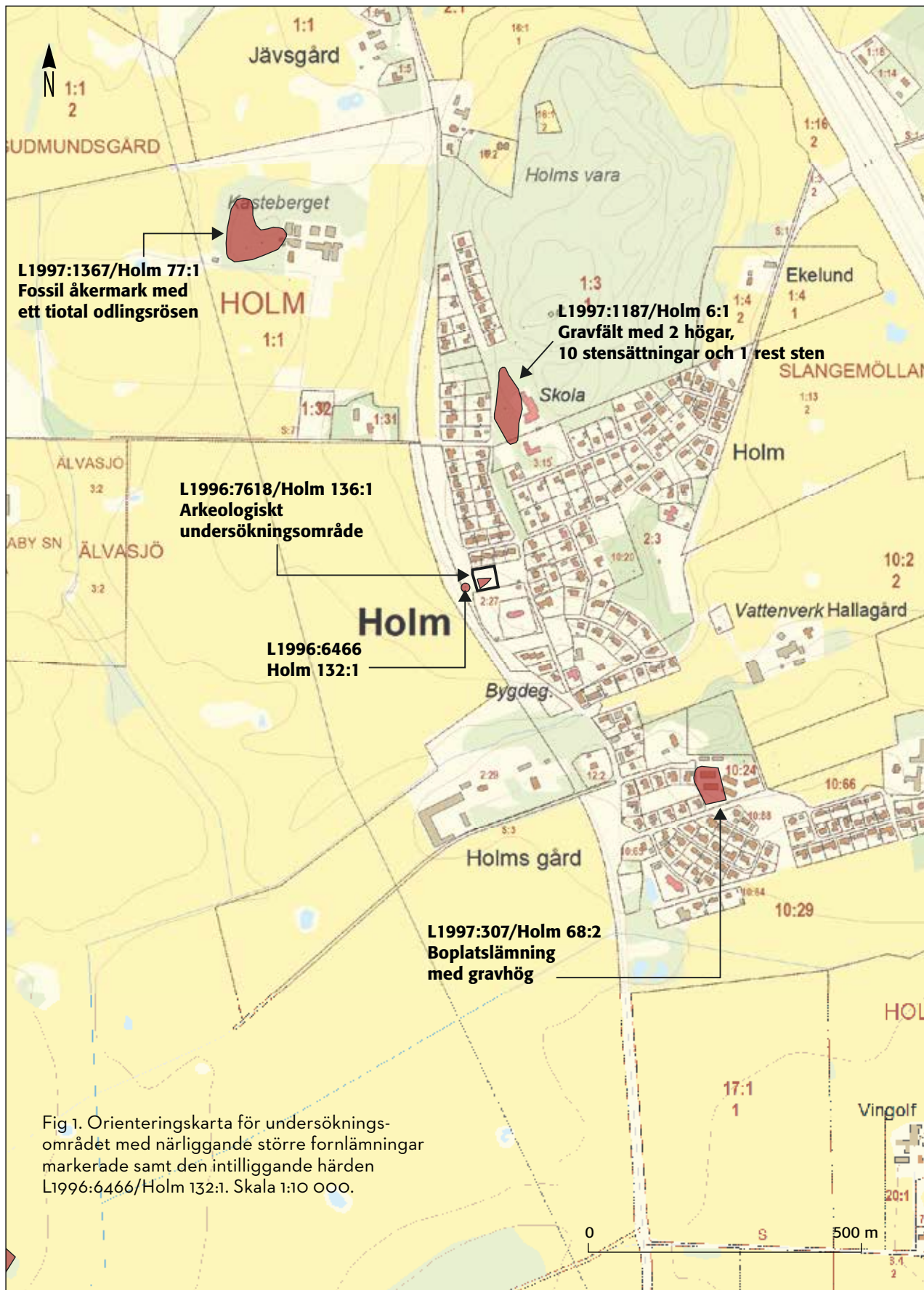
Bilaga 6 Metalldetekteringsrapport

Bilaga 7 Osteologisk rapport

Bilaga 8 Ritningsförteckning

Rapporter från Kulturmiljö Halland 2020/21 56

SAMMANFATTNING

Kulturmiljö Halland har under tidig höst år 2019 genomfört en arkeologisk undersökning av fornlämning L1996:7618/Holm 136 på fastighet Holm 2:3 i Halmstad kommun. Orsak till undersökningen var att Halmstad församling planerar att bygga förskola och parkeringsplats på fastigheten intill Holms kyrka. Känt inför undersökningen var att boplatzlämningar från förromersk järnålder och vendeltid fanns på platsen. Undersökningsytan utgjorde 1300 kvadratmeter. Vid undersökningen avlägsnades matjorden skiktvis med grävmaskin samtidigt som metalldetektering genomfördes. 135 arkeologiska anläggningar undersöktes. Ur ett antal av dessa togs prover för analys av vedart, makrofossil och ¹⁴C-datering. 27 fynd hittades. Dessa fördelar sig på 2 fynd av brända ben, 4 fynd av bränd lera, 1 fynd av flinta, 8 fynd av keramik och 11 metallfynd. Undersökningen medförde att två förhistoriska huslämningar från stolphus kunde konstateras. Det ena huset dateras till yngre bronsålder/förromersk järnålder, cirka 800–360 f.Kr. Det andra huset dateras till vendeltid, cirka 650–760 e.Kr. I undersökningsområdets nordvästra del påträffades en härd som daterats till romersk järnålder/folkvandringstid, 330–530 e.Kr. Inom undersökningsområdet hittades också en grop och en kokgrop från mellersta bronsålder, 1257–1050 f.Kr. Undersökningen av fornlämningen visar sammanfattningsvis att en viss boplatkontinuitet förekommit på platsen i perioder som sträcker sig cirka 2000 år tillbaka före den tidigmedeltida bybildningen kring Holms kyrka.

INLEDNING/BAKGRUND

Med anledning av att Halmstad församling planerar byggnation av förskola, församlingshem och parkering på den västra sidan av fastighet Holm 2:3 i Holms samhälle har Kulturmiljö Halland utfört en arkeologisk undersökning, enligt länsstyrelsens beslut 431-3534-18, inom en cirka 1300 kvadratmeter stor del av fastigheten. Utgångspunkt för undersökning är fornlämning L1996:7618/Holm 136 som finns inom fastigheten. Känt från tidigare genomförd förundersökning år 2017 var att det fanns boplatzlämningar i form av stolphål och härdar daterade till förromersk järnålder 400–360 f.Kr. och till vendeltid 650–760 e. Kr. (Nils-

son 2017). Den arkeologiska undersökningen genomfördes på sensommaren 2019 mellan 2019-08-29 och 2019-09-09. Väderleken vid undersökningstillfället var torrt med växlande molnighet. Uppdragsgivare var Halmstads församling. Tidigare har även en boplatzlämning i form av en härd påträffats 20 meter väster om undersökningsområdet, registrerad som L1996:6466/Holm 132:1. Härden som påträffades i samband med en arkeologisk utredning för VA-ledning mellan Holm-Kvibille år 2003, (Carlie 2003:2) kan troligen utgöra en del av det boplatsområde som nu undersökts.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Undersökningsområdet befinner sig på en terrassformad höjd mellan 46 och 53 meter över havet. Jordmånen är cirka 0,5 meter djup och under denna består jordarten av isälvssediment. Västerut öppnar sig ett låglänt åkerlandskap på 25 till 30 meters höjd över havet.

I omgivningarna kring undersökningsområdet finns ett stort antal fornlämningar. I figur 1 har de närmast liggande större lämningarna markerats. Cirka

sjuhundra meter norr om förundersökningsområdet finns ett område med fossil åkermark med ett tiotal röjningsrösen efter äldre odling (L1997:1367/Holm 77:1). På ungefär halva avståndet norrut från undersökningsområdet finns ett gravfält, (L1997:1187/Holm 6:1) med ett tiotal stensättningar, två högar och en rest sten. Femhundra meter söder om undersökningsområdet finns en boplats med gravhög där fynd av keramik, skörbränd sten och träkol har hittats tillsammans med ett antal stolphål, (L1997:307/Holm 68:2). Dessutom finns ett stort antal fornlämningar i form av stensätt-

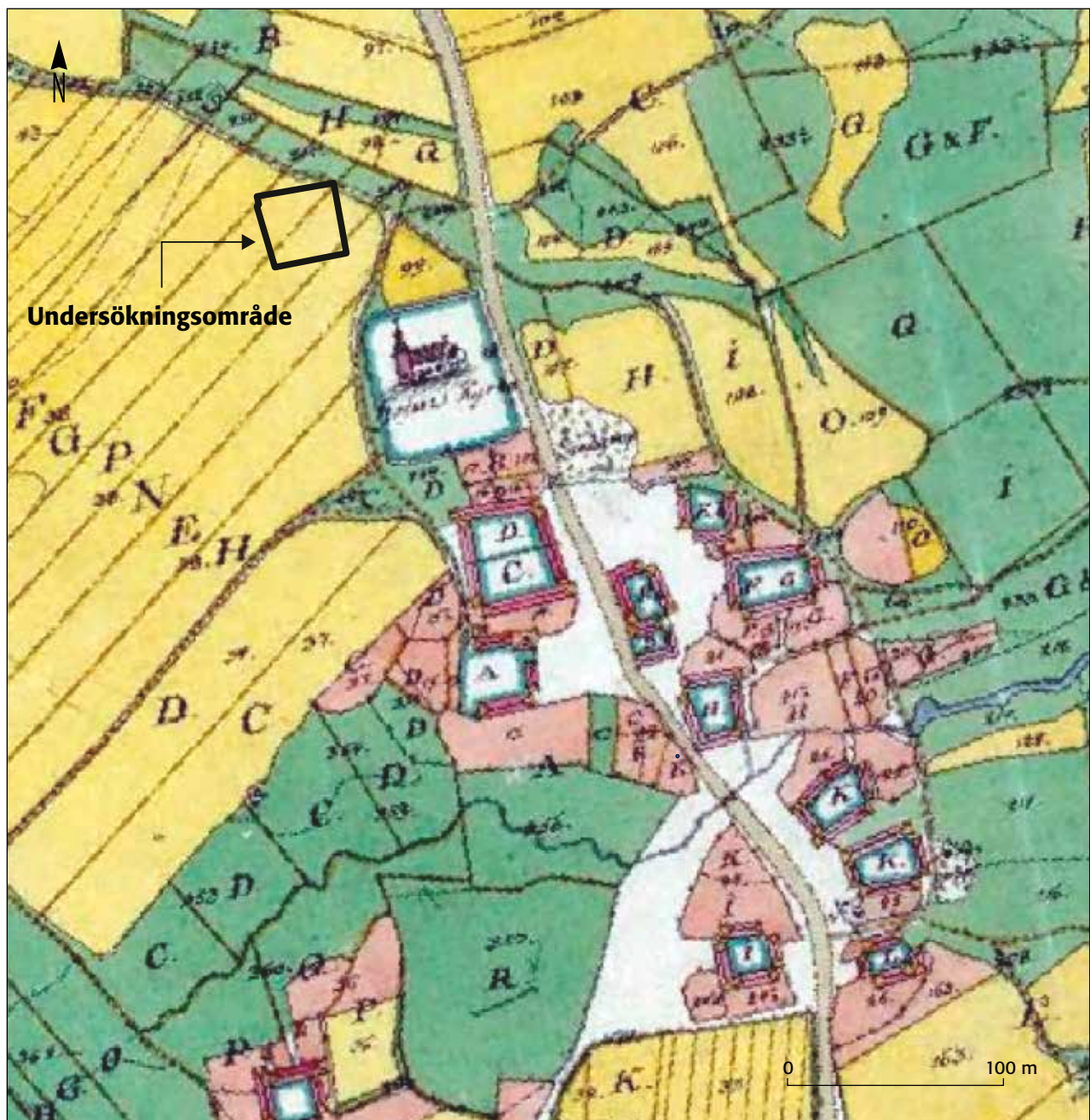

Fig 2. Undersökningsområdet infällt i storskifteskartan, akt 6 från år 1789. Skala 1:3000.

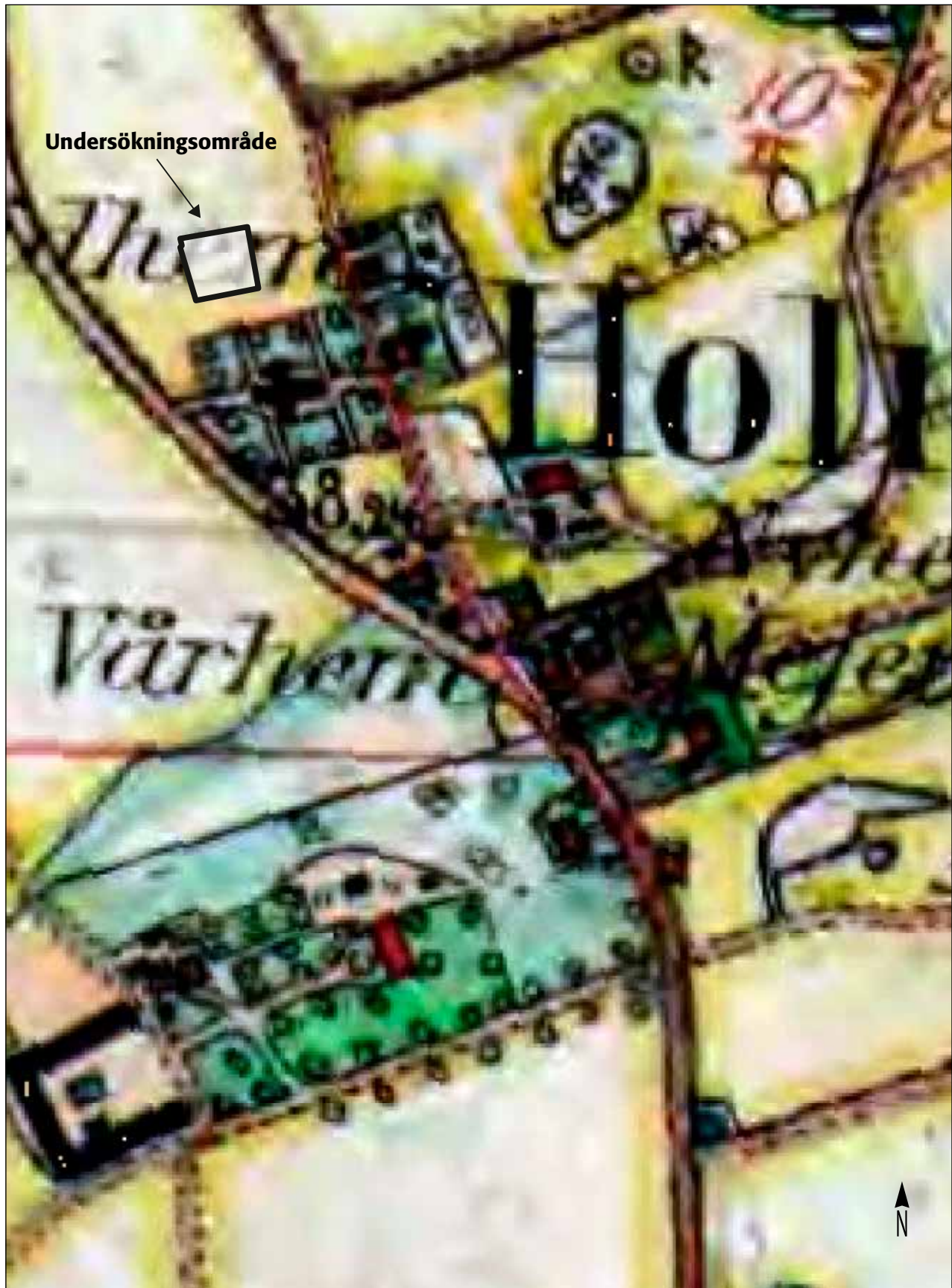

Fig 3. Undersökningsområdet i förhållande till Häresekonomska kartan år 1919-25. Skala 1:3000.

Figur 4. Pågående skigtschaktning av undersökningsområdet mot öst.
(Fotonr. 2019-64-4). Foto: Mats Nilsson.

ningar, högar och skålgropar insprängt mellan bebyggelsen i Holm. Mer information om dessa lämningar kan sökas med hjälp av Riksantikvarieämbetets digitala söktjänst Fornsök. I beskrivningen till storskifteskartan från 1789 benämns åkermarken i undersökningsområdet som god kyrkojord. Landsvägen genom Holm sträckte sig då öster om kyrkan, motsvarande sträckningen för Gamla Göteborgsvägen. Figur 2 visar undersökningsområdet infällt i kyrkoåkern på storskifteskartan. Denna vägsträckning gällde även år 1854 enligt kartan för laga skifte. Figur 3 visar ett utsnitt av häradsekonomiska kartan, upprättad mellan åren 1919 och 1925. Landsvägen har då flyttats till den västra sidan om Holms kyrka. Vid anläggandet av lokalgatan Arnbjörns väg, väster om undersökningsområdet blev detta avskilt från härd och fornlämning L1996:6466/Holm 132:1.

FRÅGESTÄLLNING

Boplatsen i undersökningsområdet är belägen cirka 40 meter norr om kyrkogården till Holms kyrka som har anor från 1100-talet. Antikvarisk erfarenhet av mark intill medeltida kyrkor är att det kring dessa har fun-

nits bebyggelser från yngsta vikingatid och tidig medeltid. Kunskapspotentialen i fornlämning Holm 136/L1996:7618 är dess närhet till Holms kyrka med medeltida anor och därmed boplatsen betraktat som föregångare till Holms bys etablering. Den arkeologiska undersökningen inriktades därmed på att söka klarlägga boplatsstrukturer under förromersk järnålder och yngsta järnålder. Undersökningens ambitionsnivå fokuserades mot att ta fram underlag till pågående forskningsdiskussion om bebyggelseförändringar och bybildning vid övergången mellan sen vikingatid och tidig medeltid. Målgrupper för undersökningens resultat är länsstyrelsen, kulturmiljövårdens aktörer, Halmstad församling, Halmstad kommun och allmänheten.

METOD

Initialt banades matjorden av i undersökningsområdet genom skigtschaktning ned till underliggande sand. Avbanningen skedde i tre nivåsteg med hjälp av en bandgående grävmaskin. En dumper användes för att frakta bort delar av jordmassorna. Efter varje schaktad nivå metalledetkterades undersökningsområdet. Först avlägsnades gräsyten och en första metalledetktering

gjordes. Därefter schaktades cirka hälften av matjorden bort och en andra metalledetektering utfördes. Slutligen schaktades resterande matjord bort ned till underliggande sand och en tredje metalledetektering gjordes över undersökningsytan samt över de arkeologiska anläggningar som hade framträtt vid avbaningen. Påträffade anläggningar och fynd mättes in med totalstation. Digitala inmätningar finns lagrade i Intrasisprojekt Version 3 Holm2018191S. Efter inmätning undersöktes anläggningarna med skärlev och med fokus på boplatiskonstruktioner i form av stolphål, härdar och gropar. Metalledetektering har utförts av Jonas Paulsson, Kula AB. Där huskonstruktioner kunde identifieras samlades jordprover för makrofossilanalys in från stolphål bildade efter takbärande stolpar. Ett urval av de undersökta anläggningarna har fotograferats. Fotografier har fotonummer 2019-64:1-19. Undersökta arkeologiska anläggningar är dokumenterade genom profilritade sektioner på ritfilm i skala 1:20. Vid undersökning av härdar och gropar samlades även ett urval av kol- och jordprover in. Kolprover har analyserats för vedartsbestämning av Thomas Bartholin, Scandinavian Dendro Dating. Makrofossilanalys av jordprover har genomförts av Jens Heimdahl & Anna Pliikk, Arkeologerna Statens historiska museer. Osteologisk genomgång av det påträffade benmaterialet har gjorts av Astrid Lennblad, Bohusläns museum. Datering med ^{14}C metoden av material som påträffats i proverna har utförts av Melanie Mucke & Karl Håkansson, Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet. Metallfynd insamlade vid metalledetektering är vid tiden för sammanställande av rapporten under konservering vid Studio Västsvensk Konservering. Det stora intresset från församling och boende i Holm medförde att en visning av undersökningsområdet genomfördes efter avslutad undersökning vid 18-tiden den 12:e september 2019.

Undersökningsplanens måluppfyllelse

Måluppfyllelsen i undersökningsplanen bedöms ha kunnat uppfyllas då strukturer och tidsmässig stratigrafi varit möjlig att uttolla i undersökningsområdet med hjälp av schaktningsmetoder, undersökningsmetoder och analysmetoder.

RESULTAT

Under matjorden bestod undersökningsområdets jordart av sand i form av isälvsediment. I den nordöstra delen var sanden uppblandad med rikligt av sten i storlek mellan 0,05 och 0,3 meter i diameter. I den norra delen av undersökningsområdet fanns stubbar efter träd som fällt inför undersökningstillfället. Efter att det konstaterats att inga synliga anläggningar skulle skadas lyftes stubbarna försiktigt med maskin för att undersöka markytan under dem. Sammanlagt påträffades 148 arkeologiska anläggningar i undersökningsområdet. Av dessa undersöktes 133 varpå 35 utgick och 6 anläggningar undersöktes ej. Vid dokumentering av undersökta arkeologiska anläggningar delades fyllningarna in i tre kategorier svag, mellan och kraftig. Kategorierna finns införda i anläggningstabellen, bilaga 1 och motsvarar fyllningens färg i förhållande till den omgivande bruna sanden i undersökningsområdet. Svag innebär otydligt markerad fyllning, mellan är en brun humös sandfärgning och kraftig fyllning motsvarar en mörkgrå humös sandfärgning. I anläggningar med kraftigt markerad fyllning förekom ibland också sot och kol. Anläggningarna undersöktes generellt till 50%. Sex anläggningar grävdes till 100%. Dessa är Grop 807, Härd 297, 316, 340, stolphål 1197 samt 476. Stolphål 476 och 1197 hade tidigare undersökts till 50% vid förundersökningen. De sex anläggningar som inte undersökts har kontrollerats okulärt.

Anläggningar

Tabell 1. Översiktlig tabell för anläggningar i undersökningsområdet.

Typ	Stolphål	Gropar	Härdar	Kokgrop	Totalt
Antal	126	2	12	1	141
Undersökt	122	2	8	1	133
Utgått	34		1		35
Ej undersökt	4		3 (från FU)		7

Stolphål och stolphus

126 stolphål hittades. Efter undersökning av 122 stolphål har 34 utgått och 4 ej undersökts då de bedömts ej vara stolphål eller vara för otydliga för att tillföra information till undersökningen. Stolphållens medelstorlek var i längd 0,3m, i bredd 0,25m och i djup 0,18m. Fyllningsfärgningen i stolphålen tillhör mellankarakteren. I fyra av dem AS 563, 1006, 1033 och 1040 hittades

Figur 5. Fotografi av hus 1 mot sydöst med markerade anläggningar. (Fotonr. 2019-64-17). Foto: Mats Nilsson.

bränd lera i fyllningen. Tre stolphål 702, 755 och 1197 påträffades även vid förundersökningen. 48 anläggningar har kunnat kopplas till 2 huskonstruktioner. Lämningarna efter hus 2 som hittades i den södra delen av undersökningsområdet är ofullständiga vilket kan bero på markförhållanden.

Hus 1 var placerat i nordvästsydöstlig riktning i den sydvästra delen av undersökningsområdet. Synlig längd på huset var 15 meter. Det troliga är att huset har varit längre och fortsätter utanför undersökningsområdet mot nordväst. Husets bredd var cirka 6 meter. Det hade 11 takbärande stolpar och 20 stolphål som markerar vägglinjer. I den sydvästra gaveln förefaller stolparna ha varit kraftigare eller omsatta. En grop (426), som undersökts vid förundersökningen kunde vid avbanad yta ses som en del av husets gavel. Synlig golvyta på huset var cirka 80 m². Fem fyllningar från takbärande stolphål (636, 644, 654, 670 och 773) har

makrofossilanalyserats. Proverna innehöll förkolnade rot- och örtfragment som kan tyda på brunnen markförna. I de nordliga takbärarna 654, 670 och 773 förekom rester av lerklining och glasade mineralsmältor efter höga temperaturer vilket kan tolkas som att huset brunnit. Sädskorn, vete, havre, speltvete och skalkorn förekommer också i makrofossilproverna tillsammans med rester från ängsväxter, vilket gör det troligt att hö förvarats i huset. Två takbärande stolphål har daterats i hus 1. Den ena takbäraren är 636 där havre har daterats till 505–364 f.Kr och den andra takbäraren är 654 med vete daterat till 789–540 f.Kr. Inom husets avgränsning förekom också härd 297 som till en början tolkades som tillhörande huset. Vid datering av träkol från lönn i härden visade den sig vara mycket yngre (260–501 e.Kr.). Ett daterat rotfragment från ett makrofossilprov (PM1395), på den förmodade markytan intill härden gav däremot ett mer samtida resultat

Hus 1	
Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Rakt.
Orientering:	NV-SO.
Längd:	≥ 15 meter.
Bredd:	6 meter.
Takbärande stolpar:	11.
Bockbredd (Ö-V):	2,2, -2,5, -2, -2,3, -2,1 meter.
Spann mellan bockpar (Ö-V):	1, -2,7, -3, -3,7, -2 meter.
Vägglinje:	20 stolphål.
Sidskepp:	1,5-2 meter.
Övriga anläggningar:	-
Golvyta:	≥ 80 m ² .
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	Grodblad, gräs, klöver, pilört, mjölon, svinmålla, pipdån/toppdån, småsnärjmåra, åkerpilört, svartkämpe, våtarv, korn, skalkorn, vete samt ospecificerade sädeskorn.
¹⁴ C-analys 2 Sigma:	Golvyta intill härd 297: 803-548 f. Kr. (95,4%), nordlig takbärare 654: 789-540 f. Kr. (95,4%), havre sydlig takbärare 636: 505-364 f. Kr. (95,4%).
Typologisk datering:	Yngre bronsålder PV-PVI/Förromersk järnålder.
Fornlämning:	Holm 136/L1996:7618.

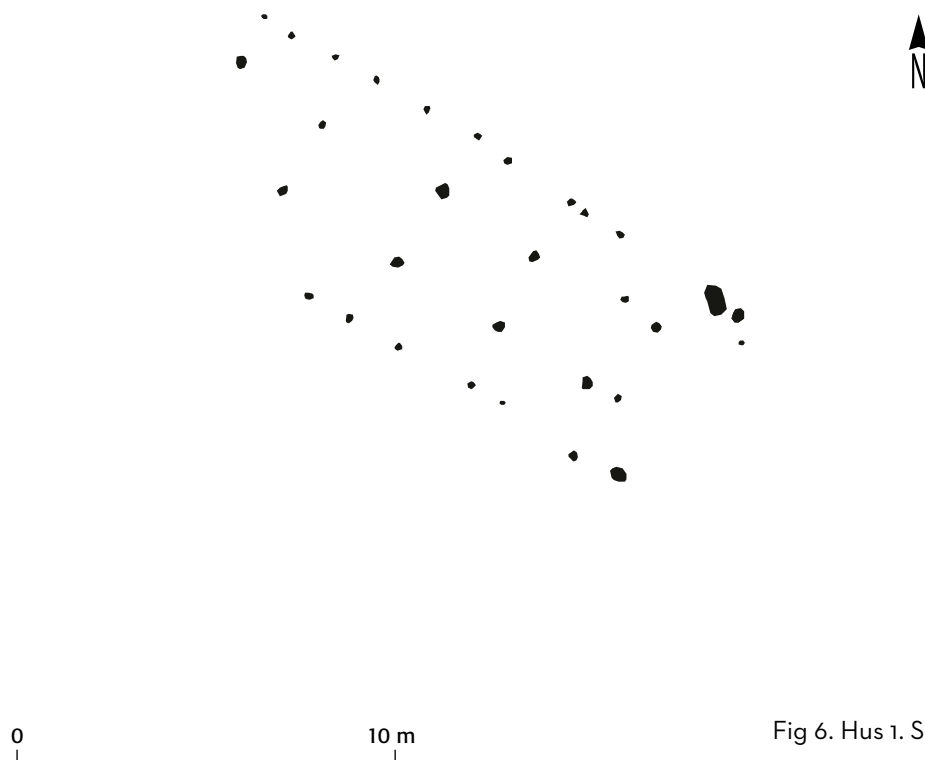

Fig 6. Hus 1. Skala 1:200.

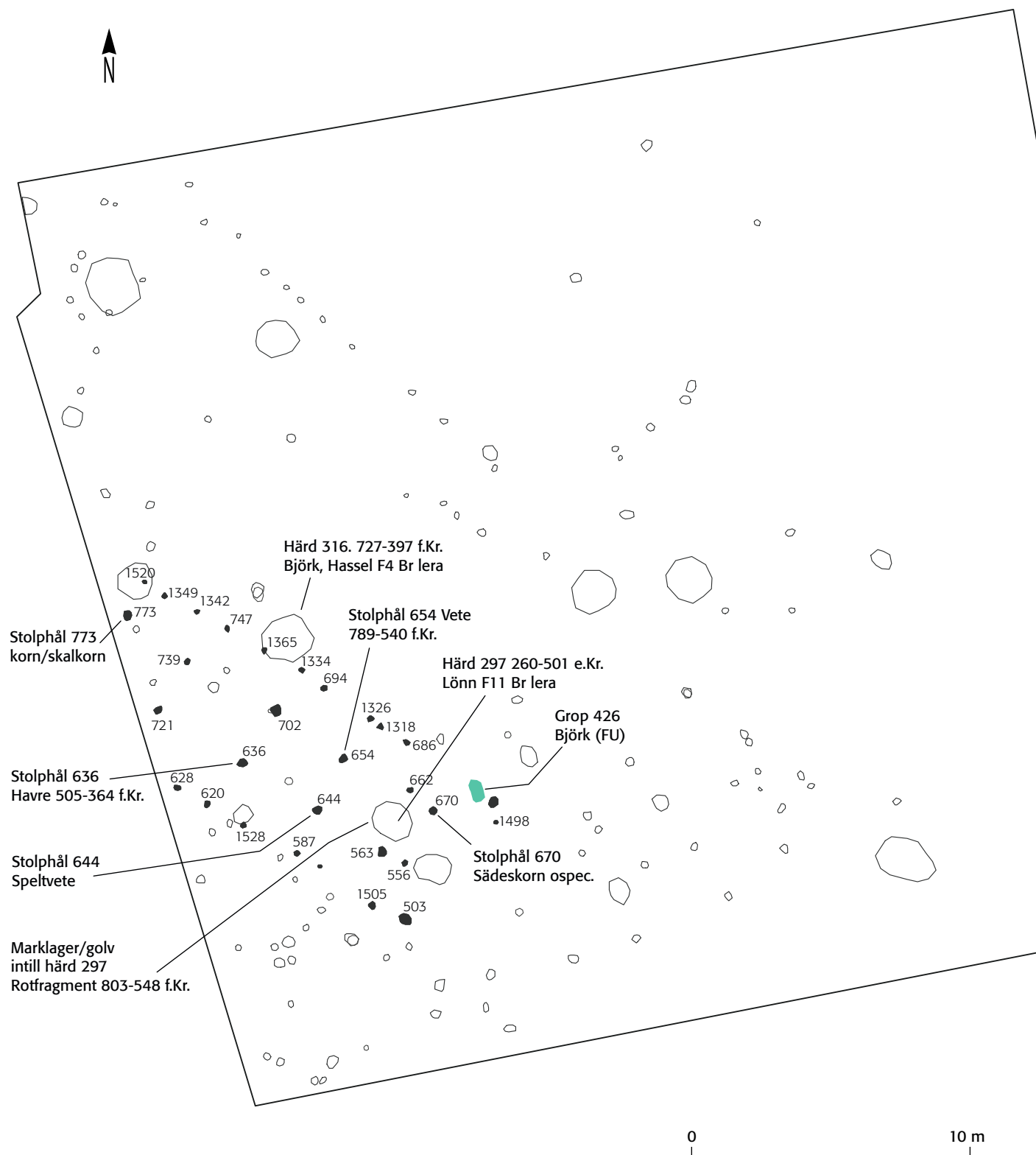

Fig 7. Hus 1 med anläggnings-id och omgivande anläggningar. Skala 1:200.

som de ifrån takbärarna, (803–548 f.Kr.). Längs husets norra långsida fanns en härd (316) som troligen överlagrat stolphål 1365. Härden har fått en likartad datering som de övriga dateringarna inom huset, (727–397 f.Kr.). Placeringen på härd 316 gör det dock inte troligt att den är samtida med huset. Den kan snarare vara något yngre då ett intervall i ^{14}C -analysen ger en sannolikhet på 89,7% för tidsintervallet 540–397 f.Kr., (2 Sigma). Hus 1 tolkas sammanfattningsvis som ett hus från yngre bronsålder/förromersk järnålder.

Hus 2 framträdde otydligare än hus 1. Det var östvästligt placerat i undersökningsområdets södra del. Husets längd var 19 meter och cirka 6 meter brett. Endast delar av den södra långsidan och gavlarna kunde lokaliseras i form av 4 takbärande stolphål och 13 stolphål i vägglinjen. Inga fynd hittades i anläggningarna till huset eller inom dess tänkta yta som uppskattas till cirka 100 m². En härd (1145) blev funnen redan vid förundersökningen och då undersöktes som härd 289. Den visade sig vid undersökningen hamna inom husets avgränsning. Efter ^{14}C -analys av härden har träkol från hassel kunnat dateras till 650–760 e.Kr. (2 sigma). Huset påvisar likheter med lämningar från hus 5 och hus 9 som påträffades vid en arkeologisk undersökning i Åled 2015, cirka 6 kilometer öster om Holm. Dessa hus var mellan 11 och 15 meter långa och cirka 6 meter breda samt bara delvis bevarade. Datering från hus 9 i Åled gav ett resultat mellan 770–980 e.Kr. kalibrerat med

2 sigma. Husen daterades typologiskt till folkvandringstid–vikingatid (Karlsson & Nilsson 2016). Likheterna med husen i Åled samt den daterade härden 1145 från förundersökningen gör att den typologiska dateringen av hus 2 kan hamna inom samma tidsspänn folkvandringstid–vikingatid.

Hus 2	
Typ:	Treskeppigt hus.
Form:	Konvext.
Orientering:	Ö-V.
Längd:	18,8 meter.
Bredd:	≥ 6 meter.
Takbärande stolpar:	4.
Bockbredd (Ö-V):	-
Spann mellan takbärare (Ö-V):	2, -4,8, -4,1.
Vägglinje:	13 stolphål.
Sidskepp, S:	2 meter.
Ingång:	-
Ingångsbredd:	-
Övriga anläggningar:	Härd 1145, Stolphål 476.
Golvtyta:	≥ 100 m ² .
Fynd:	-
Makrofossilanalys:	Härd 1145, björk, ek, tall, hassel. Stolphål 476 skalkorn (jmf FU AS 255 och AH 289).
^{14}C -analys 2 Sigma:	Hassel 650–760 e.Kr.
Typologisk datering:	Folkvandringstid–Vikingatid.
Fornlämning:	Holm 136/L1996:7618.

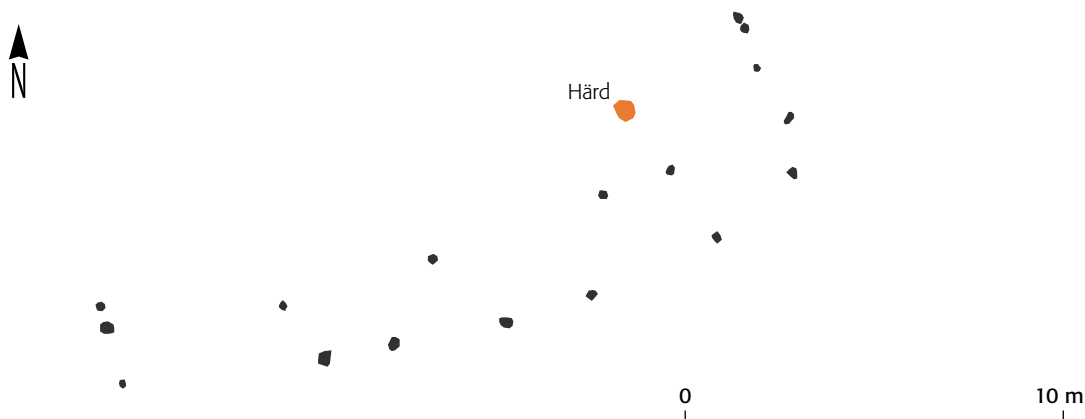

Fig 8. Hus 2. Skala 1:200.

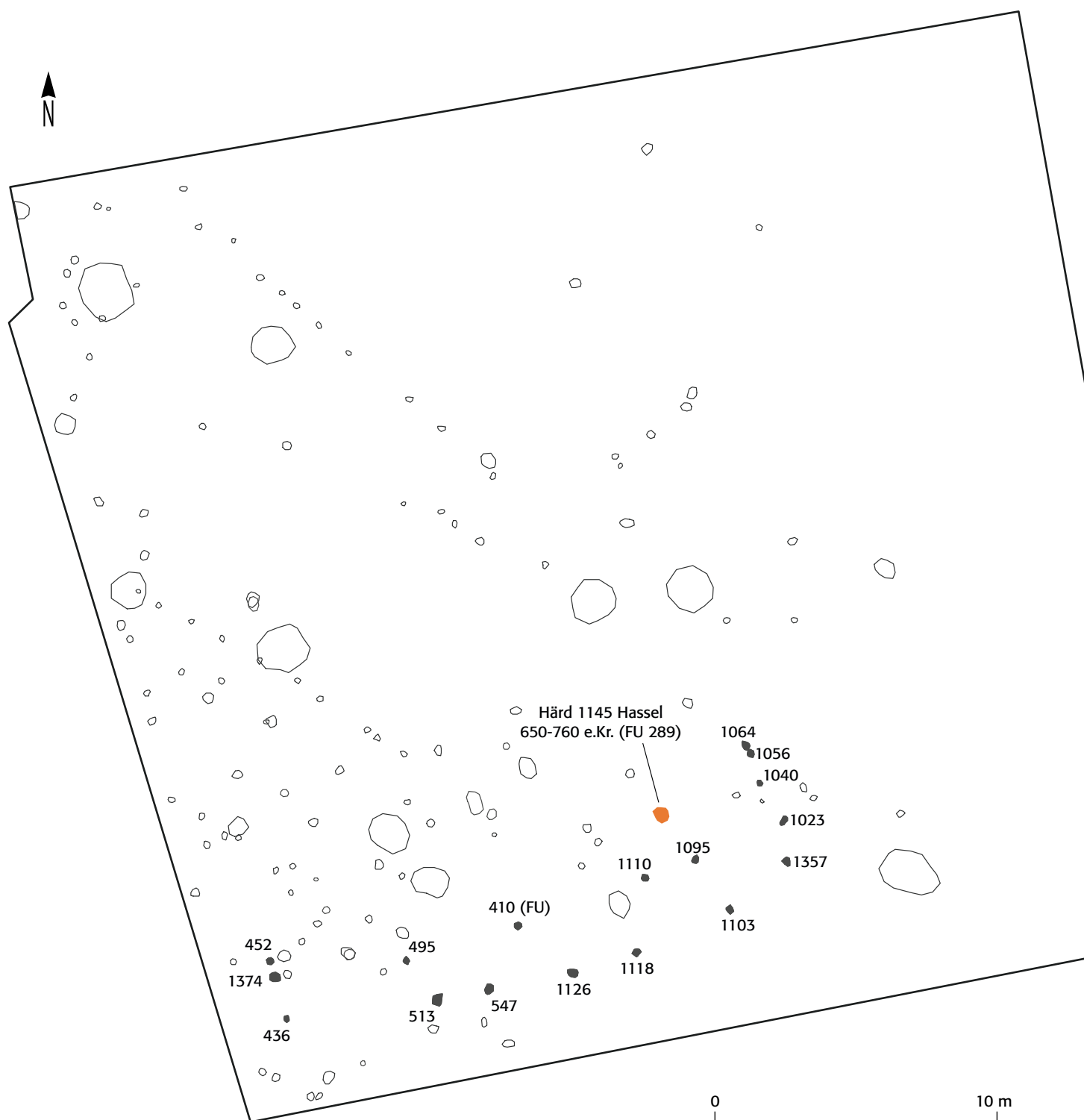

Fig 9. Hus 2 med anläggnings-id och omgivande anläggningar. Skala 1:200.

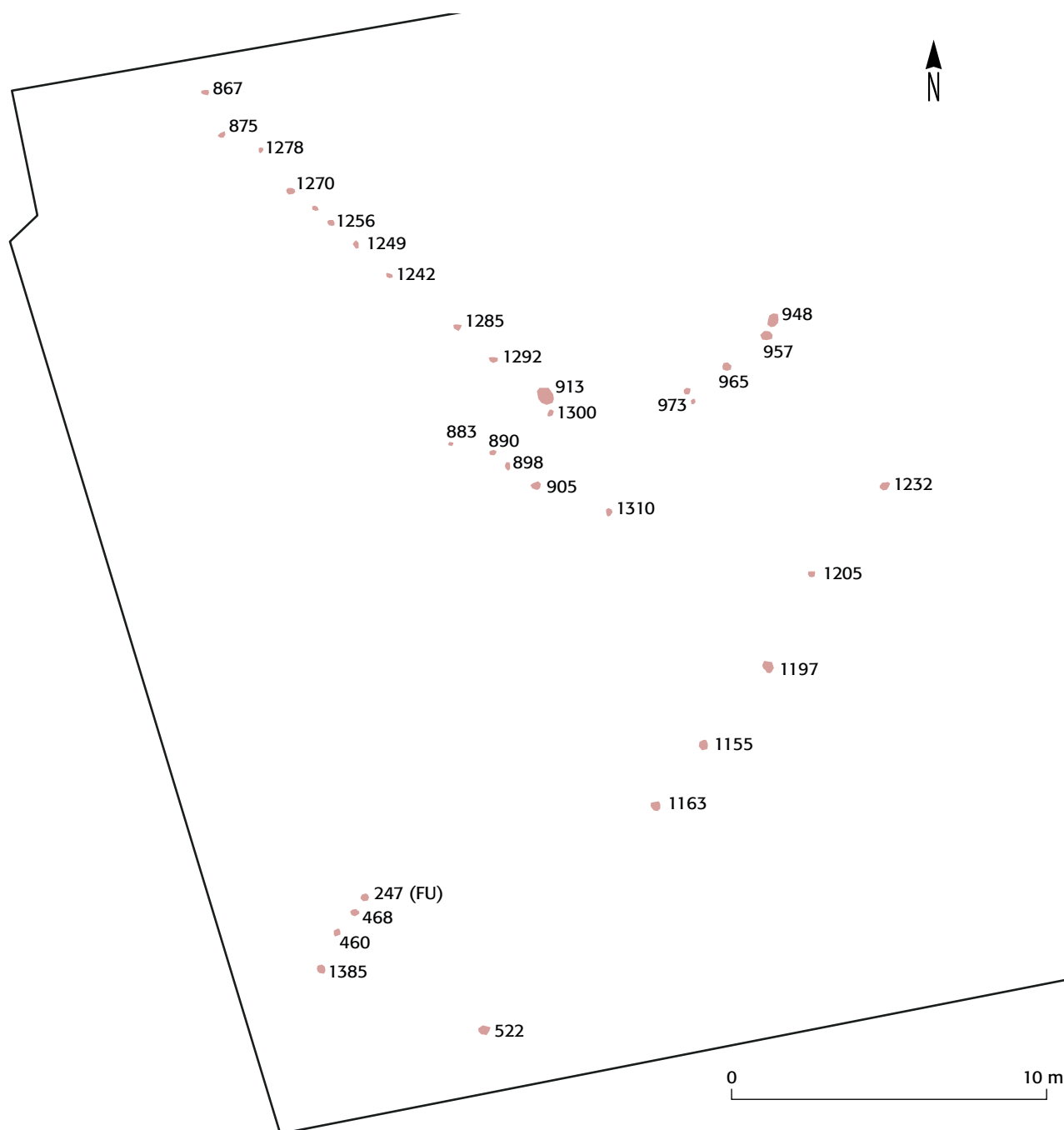

Fig 10. Hägnader med anläggnings-id. Skala 1:200.

Hägnad

De arkeologiska anläggningarna var samlade till den sydvästra delen av undersökningsområdet. Bland dessa fanns stolphål som bildade rader. Raderna kan utgöra rester av hägnader. Riktningarna på hägnaderna tolkas som att de har varit relativt samtida med hus 1, då de

delvis verkar ha sträckt sig in i avgränsningen för hus 2. Hägnaderna kan ha lett från den södra gaveln på hus 1 och upp mot den nordöstra delen av undersökningsområdet. Inga fynd påträffades vid undersökning av stolphål till hägnaderna.

Härdar

12 härdar påträffades i undersökningsområdet och 8 av dem undersöktes. En härd (307) utgick då det inte fanns kvar fyllning i den på grund av bortodling. 3 härdar (377, 1145 och 1222) hade tidigare undersökts vid förundersökningen varpå härd 377 då daterades till 400–360 f.Kr. och härd 1145 daterades till 650–760 e.Kr. Tre större härdar 297, 316 och 340 grävdes till 100%. Härd 297 fanns inom området för hus 1. Härden hade en diameter på 0,9 meter och ett djup av 0,22 meter. I härden påträffades keramik (F10) och bränd lera (F11). Den daterades med träkol från lönn till 260–501 e.Kr. Härd 316 hade en diameter på 1,6 meter och ett djup av 0,18 meter. Ett fynd av bränd lera (F12) gjordes i härden. Vedartsanalys har identifierat träkol från hassel och björk i härden. Härden daterades i förundersökningen till 727–397 f.Kr. Härdarna 297 och 316 bedöms överlagra lämningarna från hus 1. Härd 340 hade en längd på ungefär 1,8 meter och en bredd på 1,5 meter och ett djup av 0,15 meter. Kring härden hittades sex stolphål (1409, 1417, 1426, 1434, 1442 och 1450) som kan ha ingått i en konstruktion kring härden. I härden påträffades fynd av keramik i form av en reducerat bränd skärva (F15) och en del av ett större keramikförl av yngre järnålderstyp (F16). Härden har daterats med träkol från ek till 339–533 e.Kr.

Kokgrop

I undersökningsområdets sydöstra del påträffades en större kokgrop. Den var rundad till formen med en diameter på 2,2 meter och hade ett djup av 0,55 meter. Fyllningen bestod av kolblandad mörkgrå sotig sand, med rikligt av skörbränd sten i storlek 0,15 till 0,3 meter i diameter, huvudsakligen samlad till anläggningens västra del. Ett fynd av bränt ben (F3) hittades i anläggningen. Osteologisk analys har identifierat fyndet som ett eventuellt rörben från däggdjur. Efter vedartsanalys kunde träkol från kokgropen bestämmas till alträdd daterat till mellersta bronsålder PIII–PIV, 1257–1050 f.Kr.

Gropar

Två gropar 807 och 843 hittades i den nordvästra delen av undersökningsområdet. Grop 843 var 0,52 meter lång och 0,26 meter bred, med ett djup av 0,2 meter. Grop 843 innehöll inga fynd. Grop 807 var rund med en diameter på 0,95 meter och med ett djup av 0,62 meter. I gropen hittades fynd av brända ben (F2), keramik (F7 och F14). Efter osteologisk analys har fyra ben kunnat bestämmas till rörbensfragment från ett medelstort däggdjur av typ får, svin eller rådjur (F2). Keramikfynden F7 och F14 utgörs av 12 bitar från ett rabbat oxidationsbränt kärl. I grop 807 togs ett mak-

Fig 11. Härd 340 vid undersökning. Kring härden är fem av sex stolphål markerade. Centralt i härden syns keramikfynd F16 av yngre järnålderstyp liggande horisontalt i kollagret. Intill härden fanns en mörkare markyta som kan ha utgjort någon form av golv. Mot nordväst. (Fotonr. 2019-64-9). Foto: Mats Nilsson.

Fig 12. Arkeolog Leif Häggström undersöker och dokumenterar kokgrop 1082, daterad till mellersta bronsålder. Fotonr: 2019-64-12 mot norr. Foto: Mats Nilsson.

rofosilprov (1404) på 0,5 meters djup. Vid analys av provet kunde fragment av brända djurben, sädeskorn, spelt- eller emmervete och hasselnöt identifieras. Gro-
pen kan kopplas till någon form av matlagning.

Analysresultat

Medel för 8 prover till vedartsbestämning, makrofossilanalys och datering fanns avsatt för undersökningen. Vedartsanalyserna är gjorda på träkol från härdar. Makrofossilproverna består av insamlad fyllning från undersökta anläggningar. Efter analys av dessa prover har material med så låg egenålder som möjligt valts ut för att dateras. Under härdarna 297 och 340 fram-

trädde mörkbruna sandlager som tolkas som en äldre markyta, alternativt golvyta, (se figur 11). Makrofossilprov 1395 och 1406 togs i lagren intill härd 297 och 340. Prov 1395 intill härd 297 avviker från de övriga makrofossilproverna genom att inte innehålla fröer från odlade eller insamlade växter. Prov 1404 från grop 807 skiljer sig från makrofossilproverna genom att inte innehåller förkolnade rot- eller örtfragment från markförna. Detta indikerar tillsammans med dateringen att grop 807 tillhör ett annat tidsskede än prover från takbärande stolphål som har en yngre datering. Tabell 2 sammanfattar provanalyser från vedart, makrofossil och dateringar i bilagorna 3, 4 och 5.

Tabell 2. Analyssamanställning. ¹⁴C-dateringarna anges kalibrerade med 2 sigma.

Anläggning	Vedart	Makrofossil	¹⁴ C-datering
Härd 297 hus 1.	(PK 1396) Acer s. lönn 3 år från bark.		Ua-65298. 260-501 e. Kr. (95,4%), 347-411 e. Kr. (68,2%). YRJÄ.
Rotfragment från mark/golvyta vid härd 297 hus 1.		Mark/golvyta vid härd (PM 1395) Plantago major, grodblad. Poaceae spp. gräs.	Ua-65302. 803-548 f. Kr. (95,4%), 799-592 f. Kr. (68%). YBÅ P V-P VI.
Härd 316, överlagrar Nordlig vägg hus 1.	(PK 1399) Betula sp. björk 3 år från bark.		Ua-65299. 727-397 f. Kr. (95,4%), 505-403 f. Kr. (68,2%). YBÅ P V, P VI-FRJÄ.
Nordlig takbärare 670 hus 1.		(PM 1515) Persicaria lapathifolia, pilört. Poaceae spp, gräs. cf Trifolium spp, klöver. Cerealia indet, sädeskorn (ospec). Arctostaphylos uva-ursi, mjölon.	
Nordlig takbärare 654 hus 1. Datering på vete.		(PM 1516) Chenopodium album-type, svinmålla. Galeopsis tetrahit/bifida, pipdån/toppdån. Galium spufium, småsnärjmåra. Persicaria maculosa, åkerpilört. Plantago lanceolata, svartkämpe. Plantago major, grodblad. Spargula arvensis, åkersprägel. Corylus avellana, hassel. Triticum spelta/dicoccum, vete.	Ua-65304. 789-540 f. Kr. (95,4%), 771-555 f. Kr. (68,2%). YBÅ P V-P VI.
Nordlig takbärare 773 hus 1		(PM 1518) Chenopodium album-type, svinmålla. Solanum nigrum, nattskatta. Stellaria media, våtarv. Spargula arvensis, åkersprägel. Poaceae spp, gräs. Cerealia indet, sädeskorn (ospec). Hordeum vulgare, korn. Hordeum vulgare ssp vulgare, skalkorn.	
Sydlig takbärare 721, hus 1.	(PK 1400) Corylus avellana, hassel från grenar 4 år från bark.		
Sydlig takbärare 644 hus 1.		(PM 1514) Chenopodium album-type, svinmålla. Mentha arvensis, åkermynna. Spargula arvensis, åkersprägel. cf Trifolium spp, klöver. cf Panicum miliaceum, hirs/spelt.	
Sydlig takbärare 636 hus 1. Datering på havre.		(PM 1517). Stellaria media, våtarv. Spargula arvensis, åkersprägel. Arrhenatherum elatius, knyllhavre. Scirpus/Eleocharis spp, småsäv. cf Trifolium spp, klöver. Avena sp, havre.	Ua-65305. 505-364 f. Kr. (95,4%), 408-383 (67,7%). FRJÄ.
Grop 807. Prover från 0,5 meters djup. Datering på sädeskornsfragment.	(PK 1401) Betula sp. björk max 40 år från bark.	(PM 1404) Persicaria lapathifolia, pilört. Solanum nigrum, nattskatta. Poaceae spp, gräs. Corylus avellana, hassel. Cerealia indet, sädeskorn (ospec). Hordeum vulgare, korn. Triticum spelta/dicoccum, vete.	Ua-65303. 1227-1036 f. Kr. (94,9%), 1209-1092 f. Kr. (68,2%). BRÅ P III-P IV.
Härd 340. Datering på gren av ek max 5 år från bark.	(PK 1407) Populus tremula, asp unga stammar. Quercus sp, gren av ek max 5 år från bark.	Mark/golvyta vid härd (PM 1406) Spargula arvensis, åkersprägel. Vicia cf cracca, kråkvicker. Alchemilla sp, daggkåpa. Cerealia indet, sädeskorn (ospec).	Ua-65300. 339-533 e. Kr. (95,4%), 359-525 e. Kr. (68,2%). YRJ-VEND.
Härd 286.	(PK 1467) Betula sp, björk max 40 år från bark.		
Kokgrop 1082. Datering på al max 40 år från bark.	(PK 1469) Alnus sp, al max 40 år från bark.		Ua-65301. 1257-1050 f. Kr. (95,4%), 1211-1117 f. Kr. (68,2%). BRÅ P III-P IV.
Härd 329.	(PK 1519) Alnus sp, al max 40 år från bark.		

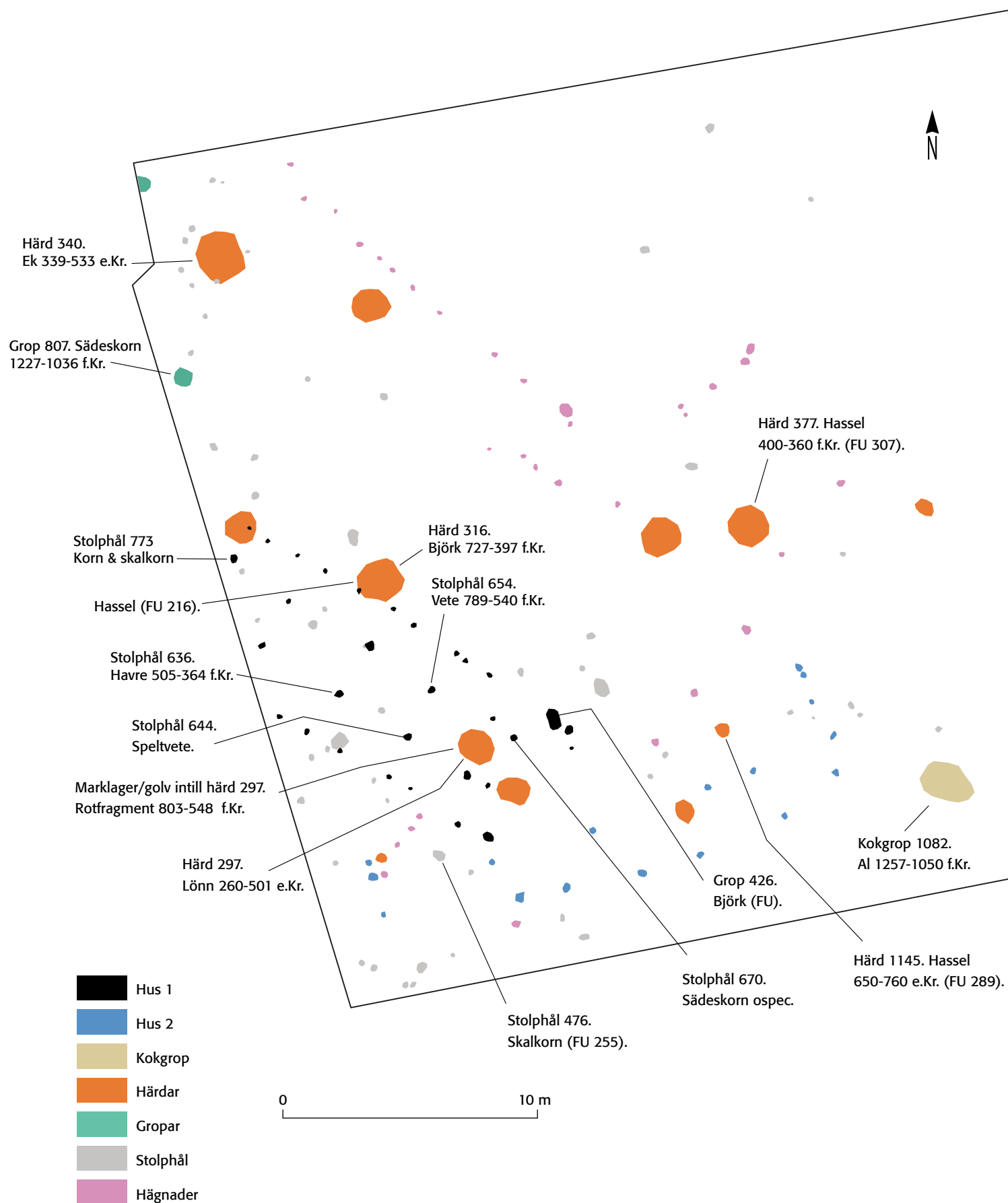

Fig 13. Analysresultat för anläggningar inklusive fyra resultat från förundersökningen. Skala 1:200.

Fynd

27 fynd påträffades vid undersökningen. Dessa fördelas på 2 fynd av brända ben, 4 fynd av bränd lera, 1 fynd av flinta, 8 fynd av keramik och 11 metallfynd.

Brända ben

Två fynd av brända ben (F2 och F3) påträffades vid undersökningen. Fynd F2 som består av fem fragment kommer från grop 807 och består av 2 rörben samt 3 spongiosa ben från ett mellanstort däggdjur. Fynd 3 hittades i kokgrop 1082 och är även det ett troligt rörben från däggdjur. Samtliga ben har utsatts för en förbränningstemperatur mellan 800–1000 °C. Båda groparna är ungefär samtida och har daterats till mellersta bronsålder PIII–PIV, (1227–1050 f.Kr.).

Bränd lera

Fyra fynd av bränd lera (F4, F5, F11 och F12) hittades vid undersökningen. F4 är funnet som lösfynd. F5 hittades cirka 1 meter öster om hus 2. F11 är påträffat i hård 297 och F12 är hittat i hård 316. Fynden utgörs troligen av rester från lerklining.

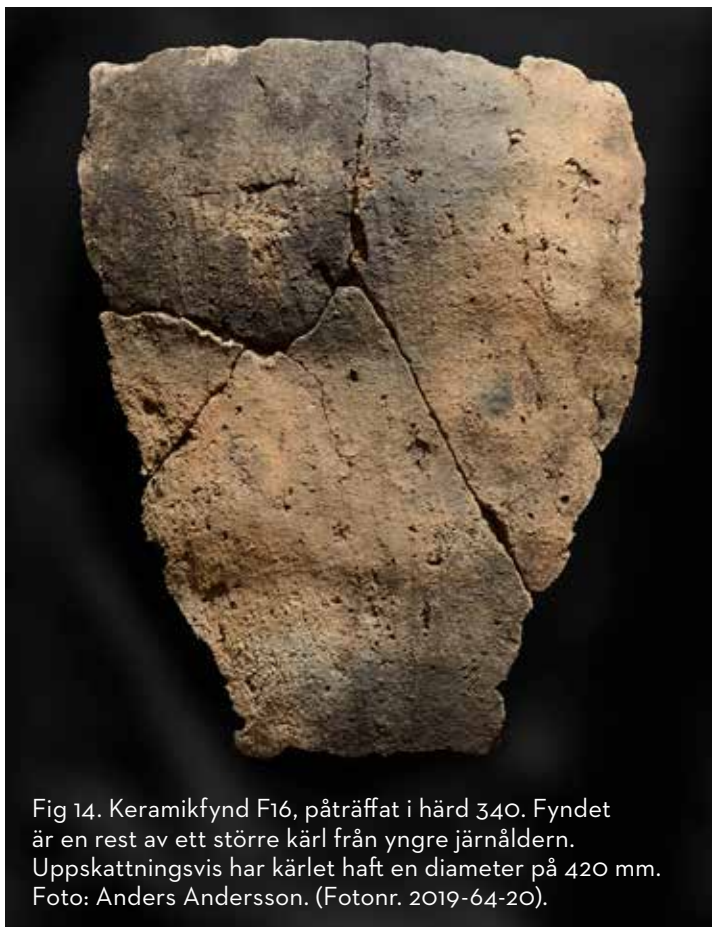

Fig 14. Keramikfynd F16, påträffat i hård 340. Fyndet är en rest av ett större kärl från yngre järnåldern. Uppskattningsvis har kärlet haft en diameter på 420 mm. Foto: Anders Andersson. (Fotonr. 2019-64-20).

Keramik

Åtta keramikfynd gjordes i undersökningen. Två av dessa (F8 och F9) var lösfynd och hittades utan koppling till arkeologiska anläggningar. Fynd F10, F13, F15 och F16 påträffades i hårdar 297, 365 och 340. Fynd F7 hittades i grop 807. Fynd 15 och 16 är av järnålderskaraktär medan de övriga keramikfynden är oxidationsbrända.

Metallfynd

Elva metallfynd påträffades. Samtliga är detektorfynd. Avsökningen skedde i tre nivåsteg i samband med att undersökningsytan skiktschaktades. Skiktschaktning görs vid större matjordsdjup för att säkerställa att metalldetektorns känslighet är optimal. Metallföremål som med säkerhet kunde tillföras tiden före 1850 eller med osäkerhet kunde dateras i fält togs upp och mättes in med GPS. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid (d.v.s. efter 1850) tillvaratogs inte. Den första avsökningen skedde direkt under avlägsnad gräsyta. I fyndtabellen, (bilaga 2) har denna nivå fått benämning matjord 2. På denna nivå hittades åtta fynd, tre bronsbleck (F17, F23, F24), tre knappar i kopparlegering (F18, F19, F22), en bronssölja (F20) och en tennten (F21). På grund av matjordens tjocklek halverades denna vilket innebar att ca 0,25 meter av tjockleken schaktades bort, för att därefter sökas över med detektor ännu en gång. I fyndtabellen benämns den lägre nivån matjord 3. I matjord 3 hittades tre fynd F25, F26 och F27. Fynd F25 är en gjuten bronsknapp från en kniv. Inuti knappen finns det ännu rester kvar av en smidd järntånge. Fyndet är typologiskt daterat till 1400–1500 talet. Fynd F26 är en krokformad järndetalj och fynd F27 är en bronssmälta. Fynd F25 och F26 är vi tiden för rapportsammanställningen ännu under konservering.

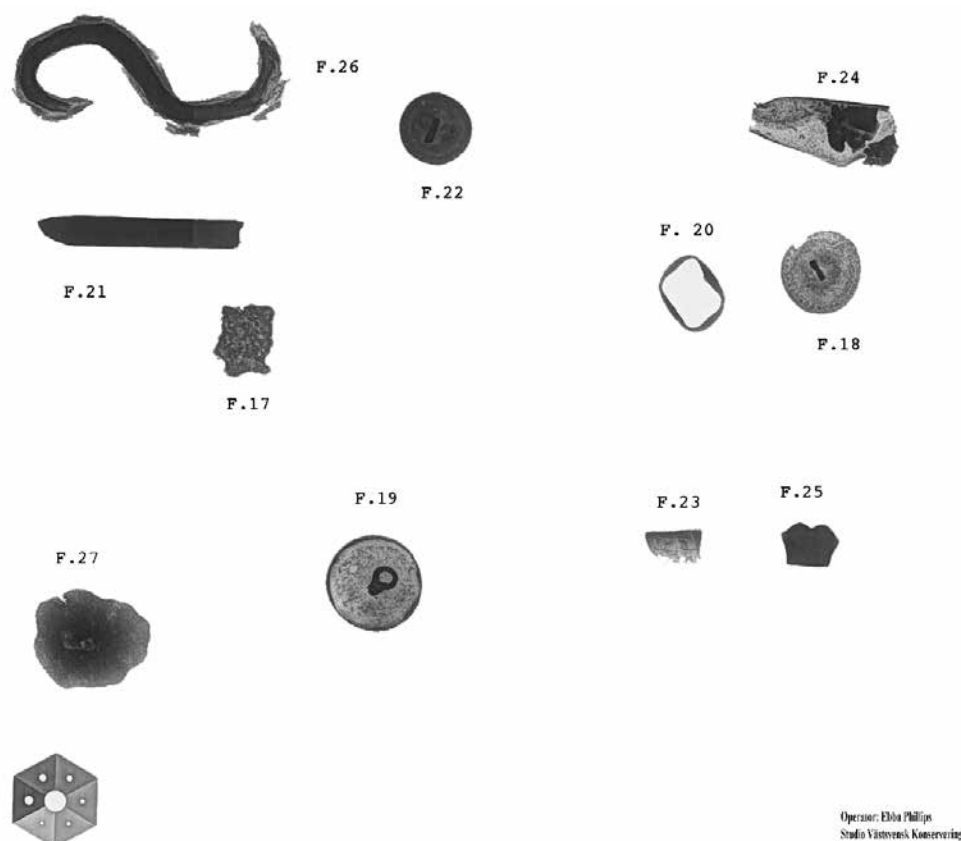

Fig 15. Röntgenbild av metallfynd inför bestämning om konservering. Fynd 25 och 26 är under konservering på Studio Västsvensk konservering. (Röntgenbilden är inverterad i photoshop).

Övriga fynd

Flinta

Endast ett fynd av flinta (F6) påträffades i undersökningsområdet. Det hittades i hård 365 och består av avfall i form av naturligt frostsprängd flinta som troligen har deponerats på platsen vid omröringsprocesser i samband med odlingsarbete.

Strukturer och stratigrafi

Boplatslämningar och arkeologiska anläggningar koncentrerar sig till den sydvästra delen av undersökningsområdet. Den nordöstra halvan av undersökningsområdet innehåller rikligt med sten i storlek 0,1 till 0,5 meter i diameter. Inga arkeologiska strukturer gick att uttolka i denna del. I sydväst planar undersökningsområdet ut till en flack sandig, stenfri avsats. I denna del av undersökningsområdet kunde två lämningar från stolphus ses. Genom inmätningar av anläggningar och

de analysresultat som gjorts vid förundersökningen har det varit möjligt att avgränsa boplatslämningarna grovt till två tidsfaser. Den första fasen sträcker sig över en tidsrymd på 900 år från mellersta bronsålder till förromersk järnålder, (1257–360 f.Kr.). De äldsta strukturerna i denna fas är kokgrop 1082 i sydöst och en möjlig avfallsgrop (807) i nordväst. Groparna är från mellersta bronsålder 1257 till 1036 f.Kr. Hus 1 med hägn som delvis ansluter till husets södra gavel och två härdar (316 och 377) är något yngre och från bronsålder samt förromersk järnålder 803 till 360 f.Kr. Se fig 13.

Tidsfas två omfattar romersk järnålder till vendeltid 260–760 e.Kr. Till denna fas räknas hus 2 med hård 1145, hård 297 och hård 340. Övriga anläggningar som exempelvis de resterande härdarna har inte kunnat kopplas till strukturer eller stratigrafiska skeden.

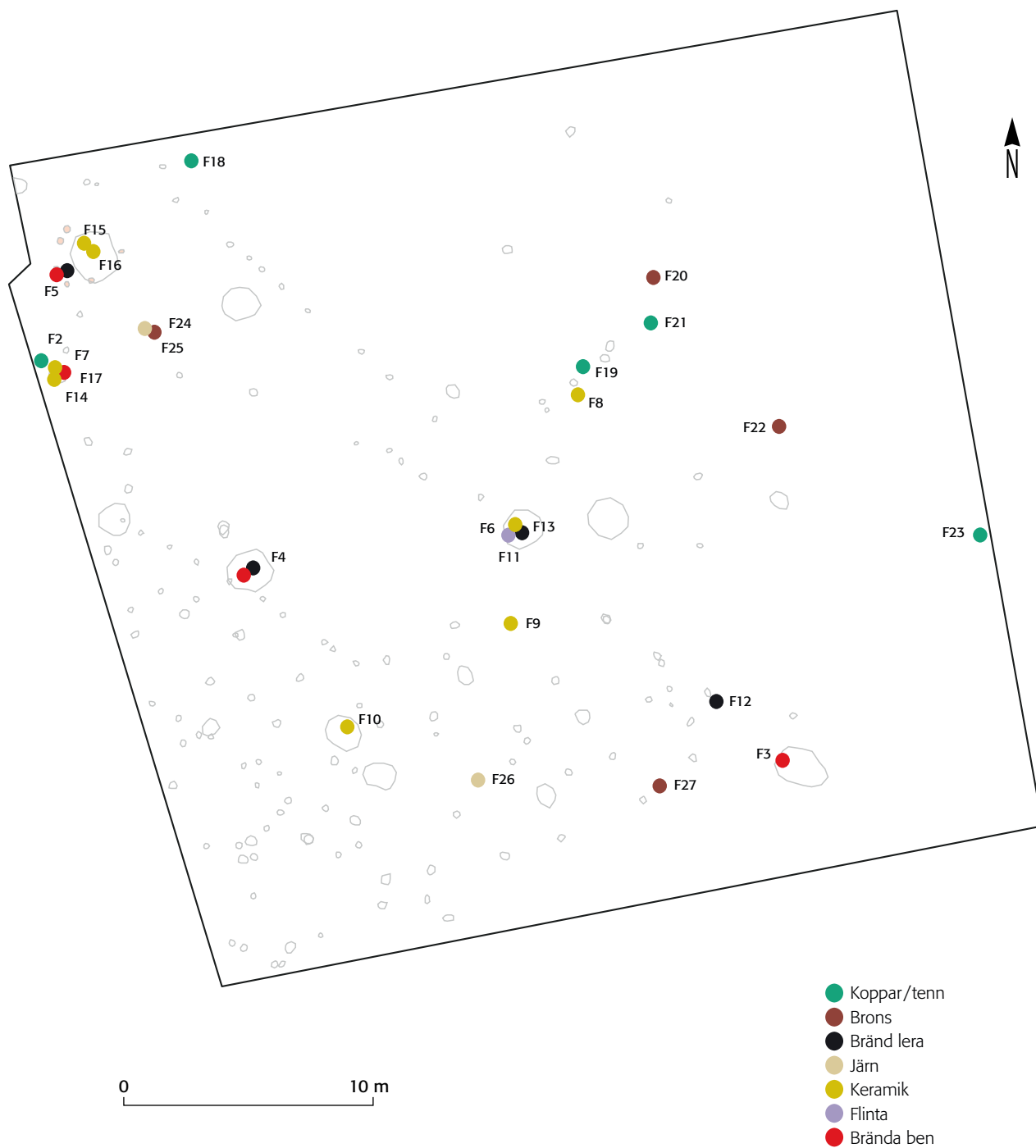
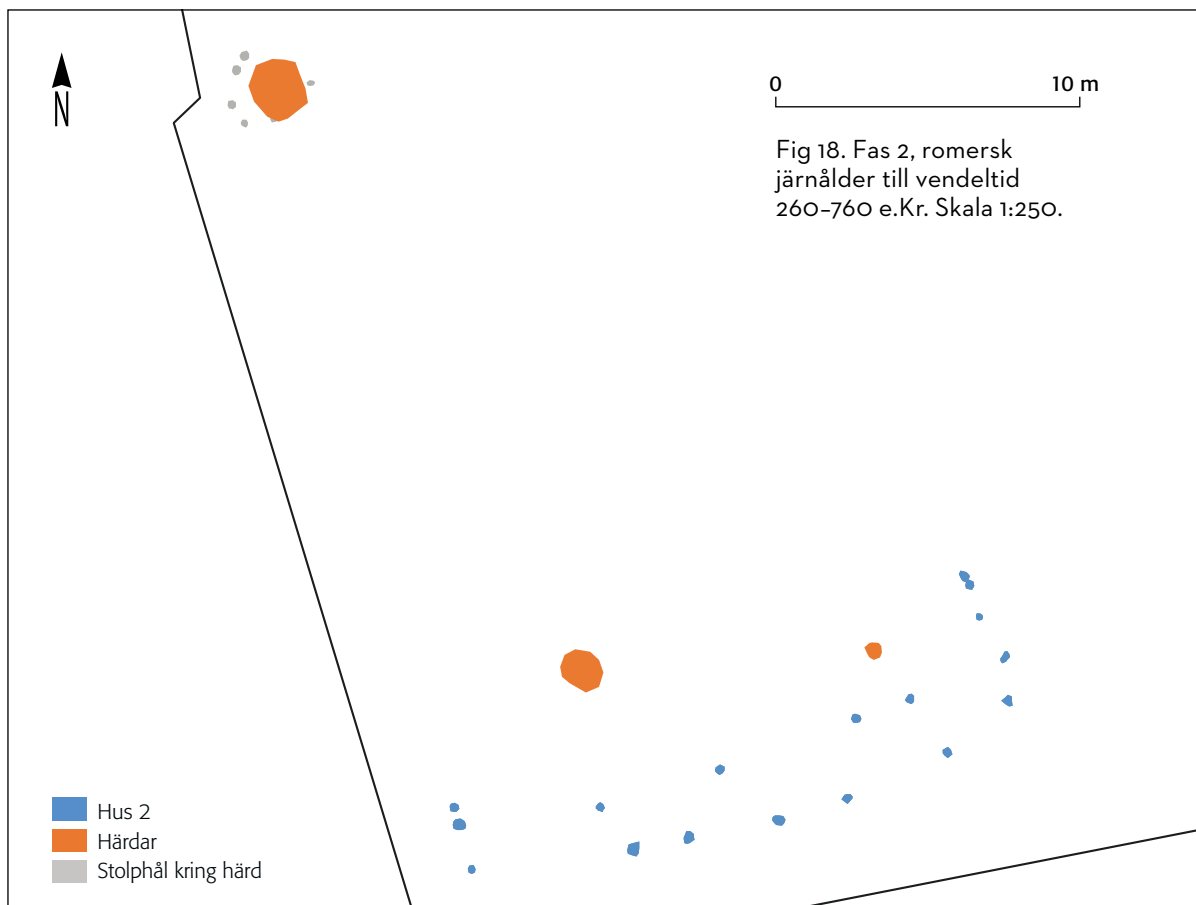
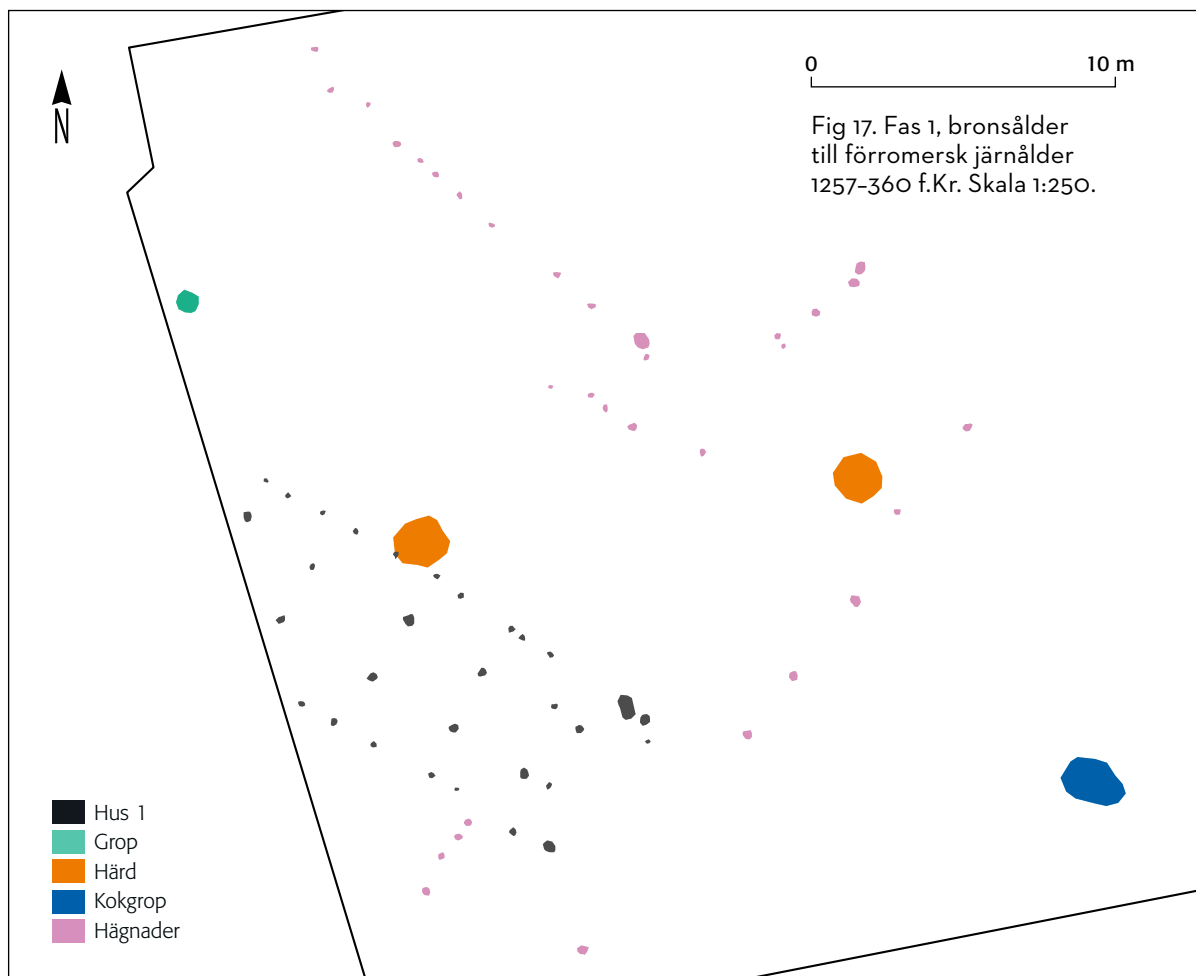

Fig 16. Fyndspidningskarta. Skala 1:250.

SYNTES

Trots att undersökningsområdet endast bestod av 1300 kvadratmeter kunde boplatsslämningar konstateras från mellersta bronsålder till yngre järnålder. Ett större undersökningsområde hade möjligen kunnat lokalisera fler boplatsslämningar. Inom ytan för hus 1 som dateras till yngre bronsålder/förromersk järnålder går det med hjälp av makrofossilanalyser att hitta spår från odlade eller insamlade sädesslag. Prov från takbärare 670 i den södra gaveln av huset har visat på förekomst av gräs och klöver vilket skulle kunna innebära att ängsväxter eller hö kan ha förvarats i huset. Hägnaderna som verkar vara kopplade till husets södra gavel kan också tolkas som att djur har hållits i denna del av huset. Husets nordliga takbärare 654, 670 och 773 innehåller rester av lerklining från husväggar och glasade mineralsmältor som kan betyda att platsen för hus 1 utsatts för höga temperaturer. Förkolnad markförna, tillsammans med bränd lerklining och glasade mineralsmältor, gör det troligt att hus 1 kan ha brunnit. Alla makrofossilprover utom det från grop 807 som insamlats på ett halvmeters djup innehåller förkolnade rot- eller örtfragment. Grop 807 och kokgrop 1082 som dateras till mellersta bronsålder har med största sannolikhet också funnits på platsen före uppförandet av hus 1 och provet från grop 807 är antagligen insamlat så pass djup att rot och örtfragment inte påverkats av eld när huset brann, (se tabell 4 makrofossilanalys). De yngre boplatsslämningarna från romersk järnålder/folkvandringstid och vendeltid utgörs av hus 2 med härd 1145, härd 297 och härd 340. Härd 297 med datering romersk järnålder/folkvandringstid bedöms överlagra hus 1. Härd 340 med datering yngre romersk järnålder/folkvandrings-tid är relativt samtida med härd 297. I härd 340 hittades keramik (F16) från ett kärl som har karaktär av yngre järnålderskeramik. Lämningarna från hus 2 är otydligare än de från hus 1, men med härd 1145 daterad till vendeltid placerad i huset och med typologisk likhet till vendeltida hus påträffade i närområdet tolkas hus 2 som vendeltida. Undersökningen visar sammanfattningsvis att förhistorisk bebyggelse som sträcker sig tillbaka cirka 2000 år före den tidigmedeltida bybildningen kring Holms kyrka periodvis funnits på platsen. Boplatsten har med största sannolikhet också sträckt sig vidare ut mot väst i det terrassläge där boplatsslämningen och härden L1996:6466/Holm 132:1 påträffats.

REFERENSER

- Carlie, L 2003. *VA-Ledning Holm – Kvibille*. Arkeologisk utredning 2003:2. Halland, Holms och Kvibille socken, Holm 1:3, Fastarp 1:4 och Kvibille 3:37. Hallands Läns museer. Arkivrapport.
- Karlsson, S & Nilsson, M. 2016. ÅLED Boplatsslämningar från brons- och järnålder. Arkeologisk undersökning. Halland, Enslövs sn, Halmstad kommun, Djäknebol 1:1, RAÄ 344. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland Uppdragsverksamheten Halmstad.
- Nilsson, M 2017. *Arkeologisk förundersökning vid Holm RAÄ 132*. Arkeologisk förundersökning 2017. Hallands län, Halmstad kommun, Holms socken fastigheten Holm 2:3, Holm RAÄ 132. Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-3534-18.

Kulturmiljö Hallands dnr: 2018-191.

Uppdragsgivare: Halmstad församling.

Utförandetid: 2019-08-29 till 2019-09-09.

Personal: Mats Nilsson (projektledare och mätansvarig), Leif Häggström, Ola Kadefors och Jonas Paulsson. Schaktning utförd av Anders Gudmundsson och Björn Ekstrand, Kuskatorpet entreprenad & Lantbruk AB.

Fastighet: Holm 2:3

RAÄ nummer: Holm 136/L1996:7618.

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM.

Höjdsystem: RH 2000.

Undersökt yta: -

Dokumentation: Samtliga schakt och anläggningar är inmätta digitalt inom ramen för Intrasis Version 3 Holm2018191S. Fotografier har nummer 2019-64:(1-20) och ritningar har HMAK 4518. Allt arkivmaterial förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv.

Fynd: I väntan på fyndfördelning har fynden tilldelats accessionsnummer VM300 032.

Datering: Bronsålder, järnålder. (Samt metallfynd 1400-1500 tal).

BILAGOR

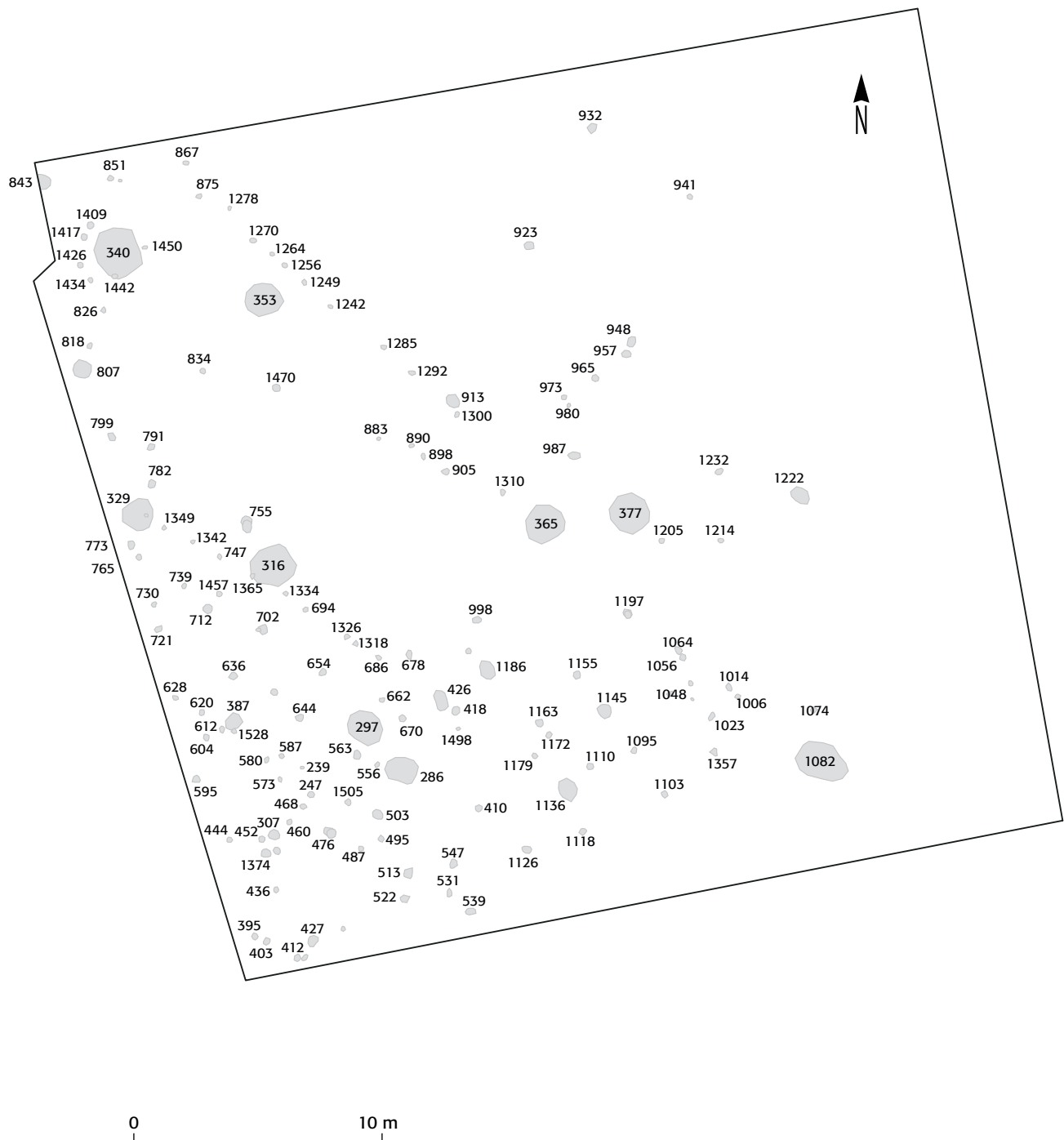
Bilaga 1 Anläggningslista och plan

Anl ID	Information	Typ	Undersökt	Undersökt andel	Utgår	Undersökningsmetod	Fyllningskaraktär	Sot	Kol	Lera	Fyllning	Längd m	Bredd m	Djup m	Fynd
286		Härd	x	50		Skärslev	Kraftig	x	x		Sand	1,2	1,2	0,15	
297	260-501 e.Kr.	Härd	x	100		Skärslev	Kraftig	x	x	x	Sand	0,9	0,9	0,22	F10, F11
307		Härd			x										
316	727-397 f.Kr.	Härd	x	100		Skärslev	Kraftig	x	x			1,62	1,6	0,18	F12
329		Härd	x	50		Skärslev	Kraftig	x	x		Sand	1,1	1,1	0,14	
340	339-533 e.Kr.	Härd	x	100		Skärslev	Kraftig	x	x		Sand	1,77	1,55	0,15	F15, F16
353		Härd	x	50		Skärslev	Kraftig	x	x		Sand	1,6	1,2	0,2	
365		Härd	x	50		Skärslev	Kraftig	x	x		Sand	1,45	1,45	0,36	F6, F13
377	FU 400-360 f.Kr.	Härd													
387		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,38	0,3	0,23	
395		Stolphål	x		x										
403		Stolphål	x		x										
412		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,3	0,3	0,28	
419		Stolphål	x		x										
427		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,3	0,3	0,2	
436	Vägg Hus2	Stolphål	x		x										
444		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,26	0,2	0,23	
452	Vägg Hus2	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,23	0,18	0,1	
460		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,28	0,28	0,1	
468		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,28	0,28	0,24	
476	FU	Stolphål	x	100		Skärslev	Mellan				Sand	0,4	0,3	0,22	
487		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,3	0,3	0,2	
495	TB Hus2	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,26	0,26	0,12	
503	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,3	0,3	0,2	
513	Vägg Hus2	Stolphål	x		x										
522		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,3	0,3	0,26	
531		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,23	0,23	0,11	
539		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,3	0,3	0,18	
547	Vägg Hus2	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,25	0,25	0,1	
556	TB Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,25	0,22	0,1	
563	TB Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan			x	Sand	0,37	0,34	0,12	
573		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,28	0,18	0,2	
580		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,2	0,2	0,18	
587	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,24	0,24	0,2	

Anl ID	Information	Typ	Undersökt	Undersökt andel	Utgår	Undersökningsmetod	Fyllningskaraktär	Sot	Kol	Lera	Fyllning	Längd m	Bredd m	Djup m	Fynd
595		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,42	0,3	0,4	
604		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,36	0,26	0,27	
612		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,27	0,22	0,2	
620	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,28	0,28	0,15	
628	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,24	0,24	0,12	
636	TB Hus1 505-364 f.Kr.	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,4	0,4	0,44	
644	TB Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,38	0,32	0,29	
654	TB Hus1 789-540 f.Kr.	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,4	0,3	0,38	
662	TB Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,25	0,22	0,12	
670	TB Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,33	0,22	0,22	
678		Stolphål	x		x										
686	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,26	0,24	0,16	
694	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,18	0,18	0,08	
702	TB Hus1 FU	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,5	0,4	0,4	
712		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,4	0,34	0,14	
721	TB Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,35	0,3	0,42	
730		Stolphål	x		x										
739	TB Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,37	0,3	0,36	
747	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,2	0,2	0,08	
755	FU	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand				
765		Stolphål	x	50		Skärslev	Kraftig				Sand	0,24	0,24	0,14	
773	TB Hus1	Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,35	0,35	0,3	
782		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,4	0,34	0,19	
791		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,43	0,35	0,26	
799		Stolphål	x	50			Mellan				Sand	0,38	0,36	0,27	
807	1227-1036 f.Kr.	Grop	x	100		Skärslev	Mellan		x		Sand	0,95	0,95	0,62	F2, F7, F14
818		Stolphål	x		x										
826		Stolphål													
834		Stolphål	x		x										
843		Grop	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,52	0,26	0,2	
851		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,24	0,2	0,18	
859		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,21	0,21	0,18	
867		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,2	0,2	0,18	
875		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,2	0,2	0,08	
883		Stolphål	x	50	x	Skärslev	Mellan				Sand	0,12	0,12	0,1	
890		Stolphål	x	50	x	Skärslev	Mellan				Sand	0,16	0,16	0,08	
898		Stolphål	x	50		Skärslev	Mellan				Sand	0,22	0,22	0,18	

[illegible]

Anl ID	Information	Typ	Undersökt	Undersökt andel	Utgår	Undersökningsmetod	Fyllningskaraktär	Sot	Kol	Lera	Fyllning	Längd m	Bredd m	Djup m	Fynd
1242		Stolphål	x		x										
1249		Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,2	0,2	0,14	
1256		Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,2	0,2	0,18	
1264		Stolphål	x		x										
1270		Stolphål	x		x										
1278		Stolphål	x	50	x	Skårslev	Mellan				Sand	0,15	0,15	0,05	
1285		Stolphål	x		x										
1292		Stolphål	x		x										
1300		Stolphål	x		x										
1310		Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,3	0,3	0,34	
1318	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,2	0,18	0,15	
1326	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,15	0,15	0,08	
1334	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	2	0,2	0,08	
1342	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,2	0,2	0,08	
1349	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,2	0,2	0,08	
1357	Vägg Hus2	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,33	0,33	0,16	
1365	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,22	0,16	0,18	
1374	Hus2	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,36	0,3	0,2	
1385		Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,26	0,2	0,18	
1409		Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,28	0,28	0,18	
1417		Stolphål	x		x										
1426		Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,28	0,28	0,16	
1434		Stolphål	x		x										
1442		Stolphål	x		x										
1450		Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,25	0,22	0,15	
1457		Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,2	0,2	0,12	
1470		Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,3	0,3	0,24	
1498	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,15	0,15	0,06	
1505	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,25	0,25	0,15	
1520	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,15	0,15	0,08	
1528	Vägg Hus1	Stolphål	x	50		Skårslev	Mellan				Sand	0,24	0,24	0,16	

Anläggningsplan. Skala 1:250.

Bilaga 2 Fyndlista

Accessionsnummer: VM 300032
 Landskap: Halland
 Socken: Holm
 Fastighet: Holm 2:3
 Fornlämning: Holm 136/L1996:7618.

Arkeologisk undersökning 2019

Fyndnummer	Relation	Material	Sakord	Antal	Fragmenteringsgrad	Fyndstatus	Vikt gr	Anmärkning
F1						Utgår som recent och är ej tillvarataget.		
F2	Grop 807	Ben	Avfall	5	Fragment		1	
F3	Kokgrop 1082	Ben	Avfall	1	Fragment		0	
F4	Avbanad yta	Bränd lera		1	Fragment	1 Lösfynd	3	
F5	Stolphål 1006	Bränd lera		9	Fragment		4	
F6	Härd 365	Flinta	Avslag	2	Fragment		70	
F7	Grop 807	Keramik		2	Fragment		12	
F8	Avbanad yta	Keramik		1	Fragment	1 Lösfynd	5	
F9	Avbanad yta	Keramik		2	Fragment	1 Lösfynd	4	
F10	Härd 297	Keramik	Kärl	1	Fragment		5	
F11	Härd 297	Bränd lera		23	Fragment		31	
F12	Härd 316	Bränd lera		1	Fragment		4	
F13	Härd 365	Keramik	Kärl	3	Fragment		3	
F14	Grop 807	Keramik	Kärl	10	Fragment		113	Ca 300 mm i diameter
F15	Härd 340	Keramik	Kärl	1	Fragment		5	Reducerad bränning
F16	Härd 340	Keramik	Kärl	1	Defekt		415	Ca 420 mm i diameter
F17	Matjord 2	CU-leg	Bleck	1		2 Detektorfynd	3	
F18	Matjord 2	CU-leg	Knapp	1	Defekt	2 Detektorfynd	4	
F19	Matjord 2	CU-leg	Knapp	1	Intakt	2 Detektorfynd	8	
F20	Matjord 2	CU-leg	Bronssölja	1	Defekt	2 Detektorfynd	1	
F21	Matjord 2	Metall	Tennten	1	Defekt	2 Detektorfynd	22	
F22	Matjord 2	CU-leg	Knapp	1	Defekt	2 Detektorfynd	6	CG ornament
F23	Matjord 2	Metall	Föremål	1	Fragment	2 Detektorfynd	1	
F24	Matjord 2	CU-leg		1	Fragment	2 Detektorfynd	16	
F25	Matjord 3	CU-leg	Bronsknapp	1	Defekt	3 Detektorfynd	6	Knivsknapp 1400-1500 tal
F26	Matjord 3	Järn		1	Defekt	3 Detektorfynd	106	
F27	Matjord 3	CU-leg	Bronssmälta	1	Defekt	3 Detektorfynd	32	

Bilaga 3 Vedartsanalys

Thomas Bartholin

Wentorf, den 1. oktober 2019.
Holm2:3.Nilsson.2019

Mats Nilsson
Kulturmiljö Halland
Bastionsgatan 3
302 43 Halmstad

Vedanatomisk analyse af 8 träkulsprover fra Holm 2:3, Holm sn, RAÄ 136, Halmstad kommun.Halland.

Dnr.: 2018-191. Projektnummer 11830.

1. PK 1396 hård 297 hus 1:

Ca. 20 ml.

5 stk. = alle, er analyseret med følgende resultat:

5 stk. *Acer sp.*, lönn, fra unge stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Acer sp.*, lönn, med ca. 3 årringe under bark

2. PK 1399 hård 316, som överlagrar N-vägg hus 1:

Ca. 5 ml.

5 stk. = stickprov, er analyseret med følgende resultat:

5 stk. *Betula sp.*, björk, fra unge stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Betula sp.*, björk, med ca. 3 årringe under bark

3. PK 1400 takbärande stolphål 721 hus 1:

Ca. 1 ml.

3 stk. = alle, er analyseret med følgende resultat:

3 stk. *Corylus avellana*, hassel, fra grene < 2 cm.

C-14-prov: 1 stk. *Corylus avellana*, hassel, med ca. 4 årringe under bark.

4. PK 1401 grop 807, kol från 0.5 m djup:

Ca. 12 ml.

3 stk. = alle, rest for små, er analyseret med følgende resultat:

3 stk. *Betula sp.*, björk, fra unge stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Betula sp.*, björk, med ca. 4 årringe, max. 40 år bark.

5. PK 1407 hård 340:

Ca. 30 ml.

5 stk. = stickprov, er analyseret med følgende resultat:

4 stk. *Populus tremula*, asp, fra unge stammer.

1 stk. *Quercus sp.*, ek, fra gren < 2 cm.

C-14-prov: 1 stk. *Quercus sp.*, ek, med ca. 5 årringe, max 5 år bark.

6. PK 1467 hård 286, inom husområdet:

Ca. 5 ml.

5 stk. = stickprov, er analyseret med følgende resultat:

5 stk. *Betula sp.*, björk, fra unge stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Betula sp.*, björk, med ca. 4 årringe, max. 40 år fra bark.

7. PK 1469 kokgropslignande härd 1082:

< 1 ml.

2 stk. = alle, er analyseret med følgende resultat:

2 stk. *Alnus sp.*, al, fra unge stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Alnus sp.*, al, med ca. 2 årringe, max. 40 år fra bark.

8. PK 1519 härd 329, som överlagrar N-vägg hus 1:

Ca.1 ml.

5 stk. = stickprov, er analyseret med følgende resultat:

5 stk. *Alnus sp.*, al, fra unge stammer.

C-14-prov: 2 stk. *Alnus sp.*, al, max. 40 år fra bark.

C-14-proverne postes snarest.

Faktura bifogas.

Med venlig hilsen

Thomas Bartholin,
Am Haidberg 18
D 21 465 Wentorf bei Hamburg
0049 40 720 1821
Thomas.Bartholin@gmx.de

Bilaga 4 Makrofossilanalys

Jens Heimdahl och Anna Plikk, Arkeologerna SHMM

Makroskopisk analys av jordprover från Holm 2:3, Holms socken, Halmstad kommun, Halland.

Teknisk rapport

Jens Heimdahl & Anna Plikk Arkeologerna SHMM 2019-11-13

Bakgrund och syfte

Under den arkeologiska undersökningen av fastigheten Holm 2:3 Halmstad kommun under september 2019 togs 8 prover för analys av makroskopiskt innehåll med fokus på växtrester. Lämningarna utgjordes av huslämningar från järnålder och tidigmedeltid. Området är beläget norr om Holms kyrka som uppfördes under 1100-talet. Sex av proverna kommer från ett treskeppigt hus (hus 1) och två från ett område som antas ha använts som golv, invid två hårdar. Målsättningen med analysen var att med hjälp av det makroskopiska innehållet komplettera de arkeologiska tolkningarna. I uppdraget har även ingått att plocka ut material med kort egenålder för ^{14}C -analys.

Metod och källkritik

Provtagning genomfördes av arkeologerna under utgrävningen. Inkomna till laboratoriet flötterades proverna enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986) och därefter våtsiktades proverna i siktar med minsta maskstorlek om 0,25 mm. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7-100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Jacomet 2006 och Cappers m.fl. 2012) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, smältor, ben mm har eftersökts och kvantifierats.

Samtliga prover innehöll gott om förna i form av levande rottrådar, och det är tydligt att den provtagna jorden utgör en del av aktiva biologiska horisonter där material av mindre fraktioner kontinuerligt har omlagrats till nutid. Förekomsten av postdepositionellt inblandat material till följd av bioturbation kan därmed inte uteslutas. Den oförkolnade fröbanken kan innehålla spår av en äldre fröbank (i synnerhet om dessa fröer är motståndskraftiga mot nedbrytning), men då detta inte kunnat säkerställas har endast det förkolnade materialet i dessa prover analyserats. Alla växtrester som utsatts för brand eller hetta bevaras inte genom förkolning, detta gäller framförallt fröer med stort fetthinnehåll eller ömtålig struktur (t.ex. flockblomstriga växter). Fröer och frukter som bevaras genom förkolning har ofta en liten kvot i förhållandet yta/volym (ex. sädeskorn) eller hårda skal (ex. mällor). Av detta följer att växtmaterialet som bevarats genom förkolning bara representerar en liten del av de växter som ursprungligen utsatts för hetta/brand.

Analysresultat

I den bifogade tabellen har en del av materialet (det som inte är förkolnade fröer och frukter) kvantifierats enligt en grov relativ skala 1-3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1-5 st) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar.

För att underlätta för läsaren att följa med i tolkningen av resultaten har de olika växtarterna grovt grupperats i sex ekologisk-kulturella kategorier: 1) ogräs 2) äng/bete och 3) odlat och insamlat. Notera

att dessa är grova verktyg och att det finns flera exempel på växter som kan passa in i flera grupper (smultron är också ett vanligt ogräs och många ogräs kan också förekomma i betesmiljöer etc.).

Holm 2:3, Holms sn FU 2019, KM Halland			PM	1395	1404	1406	1514	1515	1516	1517	1518
			SL	297	807	340	1644	1670	1654	1636	773
			Kontext	Golvyta? Hus 1	Grop	Golvyta?	S takbårare hus 1	N takbårare hus 1	N takbårare hus 1	S takbårare hus 1	N takbårare hus 1
			Volym/l	1,7	2,2	2,5	2,5	2,4	2,3	2,5	2,3
Förkolnade vedartade växter		Träkol	•••	•••	•••	••	••	••	••	••	••
		Kvist /knopp									•
		Barr									•
Förkolnade örtartade växter		Rotfragment	•		•	•	••	•	•	•	
		Örtfragment	••		••	•	••	••	••	•	•
Animaliska rester		Bränt ben		•							
Övrigt		Harts/Kärlekskorpa					•				
		Bruk/lerklining									•
		Glasad mineralsmälta					•	•			•
		Rottrådar	••	••	••	••	••	••	••	••	•••
Förkolnade fröer/frukter mm											
Ogräs	Svinmålla	<i>Chenopodium album</i> -type					1		1		4
	Pipdån/toppdån	<i>Galeopsis tetrahit/bifida</i>							1		
	Småsnärjmåra	<i>Galium spurium</i>							1		
	Åkermynta	<i>Mentha arvensis</i>					1				
	Åkerpilört	<i>Persicaria maculosa</i>							1		
	Pilört	<i>Persicaria lapathifolia</i>		5				1			
	Svartkämpe	<i>Plantago lanceolata</i>							1		
	Groblad	<i>Plantago major</i>	1						1		
	Nattskatta	<i>Solanum nigrum</i>		1							2
	Våtarv	<i>Stellaria media</i>								1	2
	Åkerspärjel	<i>Spergula arvensis</i>				1	1		1	1	1
	Kräkvicker	<i>Vicia cf cracca</i>				1					
Äng	Daggkäpa	<i>Alchemilla</i> sp				1					
	Knylhavre (rotknöl)	<i>Arrhenatherum elatius</i>								1	
	Gräs (ospec.)	<i>Poaceae</i> spp	2	1				2			2
	Småsåv	<i>Scirpus/Eleocharis</i> spp								2	
	Klöver	cf <i>Trifolium</i> spp					1	2		1	
Odlat/ samlat	Havre (fragment)	<i>Avena</i> sp								1	
	Hassel (fragment)	<i>Corylus avellana</i>		1					1		
	Sädeskorn (ospec.) fragm	Cerealiala indet		5	5			1		2	2
	Korn (fragment)	<i>Hordeum vulgare</i>		1							2
	Skalkorn (fragment)	<i>Hordeum vulgare</i> ssp <i>vulgare</i>									1
	Spelt	cf <i>Panicum miliaceum</i>					1				
	Vete	<i>Triticum spelta/dicoccum</i>		1					1		
	Mjölon	<i>Arctostaphylos uva-ursi</i>						1			
Problematica			1				2		1		1

Diskussion

Samtliga prover innehöll måttligt till rikligt med träkol och har relativt likartad sammansättning. Generellt dominerar ogräs/ruderatväxter medan ängsväxter är mindre vanligt förekommande. Fragment av sädeskorn är vanligt, och variationen av arter förhållandevis stor i jämförelse med liknande lämningar.

Grop (PM 1404)

Alla prover utom detta innehöll förkolnade rot- och örtfragment vilket kan indikera upphettning av marklagrets förnaskikt. Möjligtvis kan avsaknaden av förkolnade rot- och örtfragment i detta prov, som är en ca 0,5 m djup grop, tolkas som att förbränning skett i en fördjupning i marken – under markens förnalager. Innehållet i detta prov kan vidare kopplas till matlagning såtillvida att här förekommer små fragment av brända djurben, samt fragment av sädeskorn, spelt- eller emmervete och hasselnöt. Gropen kan därmed vara någon form av kokgrop.

Golvtyta invid härdar (PM 1395 & 1406)

I PM 1395 förekommer träkol förekommer rikligt och även förkolnade rester av markens förna (ört/rotfragment). Detta prov skiljer ut sig genom att vara det enda som inte innehåller fröer från odlade/insamlade växter. Växtresterna i provet kommer dels från gräs, dels från groblad som är en trampålig växt som förekommer på vältrampad mark som gårdsplaner, gångstigar, men det förekommer också i betesmarker. Kombinationen av gräs och groblad kan eventuellt också tolkas som spår efter djurhållning.

PM1406, även det en trolig golvtyta intill en härd, har en likartad sammansättning (rikligt med träkol samt förekomst av ört/rotfragment). De förkolnade fröerna utgörs av ogräs och daggekåpa, och till skillnad från PM1395 förekommer här även fragment av sädeskorn. Kanske kan träkolet kopplas till närheten till härdarna och förekomsten av sädeskornsfragmenten indikera att matlagning försiggått åtminstone vid den ena av härdarna.

Hus 1

Övriga fem prover kommer från takbärare i detta hus. De innehåller alla en mindre mängd träkol än de första tre proverna, vilket kan visa på att vi rör oss bort från en härdnära miljö. Dock innehåller samtliga prover förkolnade rot- och/eller örtfragment vilket kan härledas till brunnen markförna. Möjligen i samband med att huset brunnit.

I proverna från de nordliga takbärarna (PM 1515, 1516 och 1518) återfinns rester av bruk/lerklining samt glasade mineralsmältor som kan kopplas till högttemperaturbrand av lerklinad byggnad/konstruktion vilket antyder att den norra delen av byggnaden haft en särskiljande konstruktion – såsom lerklinade väggar alternativt en lerklinad ugn.

I prov PM1515 förekommer förkolnade klumpar som antingen utgör hartsbildning som kan uppstå vid förbränning av ved, eller som utgör så kallad kärskorpa – förkolnat organiskt material från insidan av ett kärl. Förekomsten av ängsväxter i huset gör det rimligt att anta att husets loft använts för att förvara hö.

Sädesresterna i huset utgörs av skalkorn, spelt- eller emmervete, en osäkert bestämd kärna av hirs. Hirsen är ovanlig under järnålder, men tycks ha förekommit som ogräs i annan säd. Bland matresterna påträffades också rotnölar av knylhavre. Vad mjölon gör på platsen är osäkert, men möjligen har den insamlats tillsammans med lingon som är mycket svårt att hitta i förkolnat tillstånd.

Referenser

- Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A., 2012: *Digital Seed Atlas of the Netherlands*, (2nd edition). Groningen Institute of Archaeology. Groningen
- Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd edition. IPAS Basel University. Basel
- Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571-590

Bilaga 5 ^{14}C -datering

Karl Håkansson och Melanie Mucke, Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet

UPPSALA
UNIVERSITETÅngströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratory
Lägerhyddsvägen 1Postadress:
Box 529
751 20 UppsalaTelefon:
018 – 471 3124Telefax:
018 – 55 5736Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2020-03-04

Mats Nilsson
Kulturmiljö Halland
Bastionsgatan 3
302 43 HALMSTAD**Resultat av ^{14}C datering av träkol och makrofossil från boplat
Holm RAÄ 136, inom fastighet Holm 2:3, Holms socken, Halm-
stads kommun, Hallands län. (p 2661)****Förbehandling av träkol:**

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olösli-
g del, som benämns INS, består främst av det ursprungli-
ga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen
SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materia-
let, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den
aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av makrofossiler:

1. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
2. 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Lösli-
g fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl.
Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns
fraktion SOL. Olösli-
g del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska
materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot
ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materia-
let, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den
aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

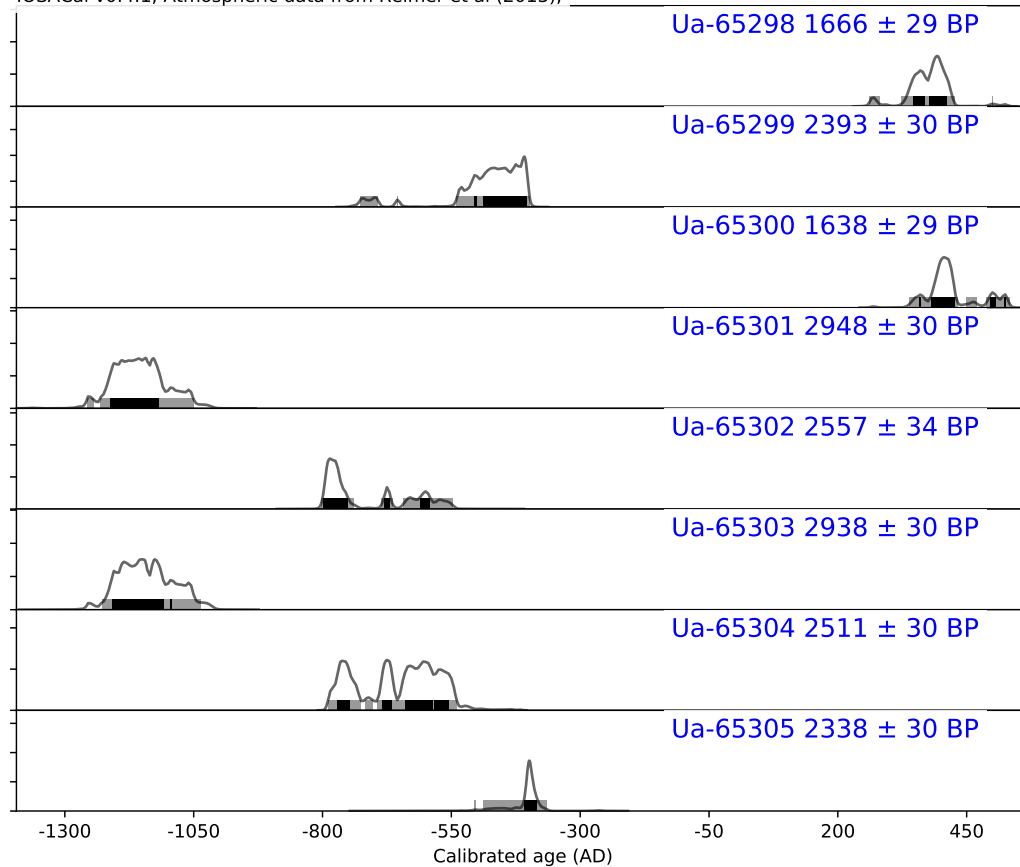
Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}_{\text{‰ V-PDB}}$	^{14}C age BP
Ua-65298	Prov 1396 hård 297 treskeppigt hus 1	-25,7	1 666 ± 29
Ua-65299	Prov 1399 hård 316, som överlagrar N-vägg treskeppigt hus 1	-24,1	2 393 ± 30
Ua-65300	Prov 1407 hård 340(YJÄ)	-24,7	1 638 ± 29
Ua-65301	Prov 1469 kokgropsliknande hård 1082	-26,3	2 948 ± 30
Ua-65302	Prov 1395 rotfragment från golvyta vid hård 297 treskeppigt hus 1	-25,1	2 557 ± 34
Ua-65303	Prov 1404 grop 807	-23,4	2 938 ± 30
Ua-65304	Prov 1516 nordlig takbärare 654 treskeppigt hus 1	-23,8	2 511 ± 30
Ua-65305	Prov 1517 sydligt takbärare 636 treskeppigt hus 1	-25,4	2 338 ± 30

Med vänliga hälsningar

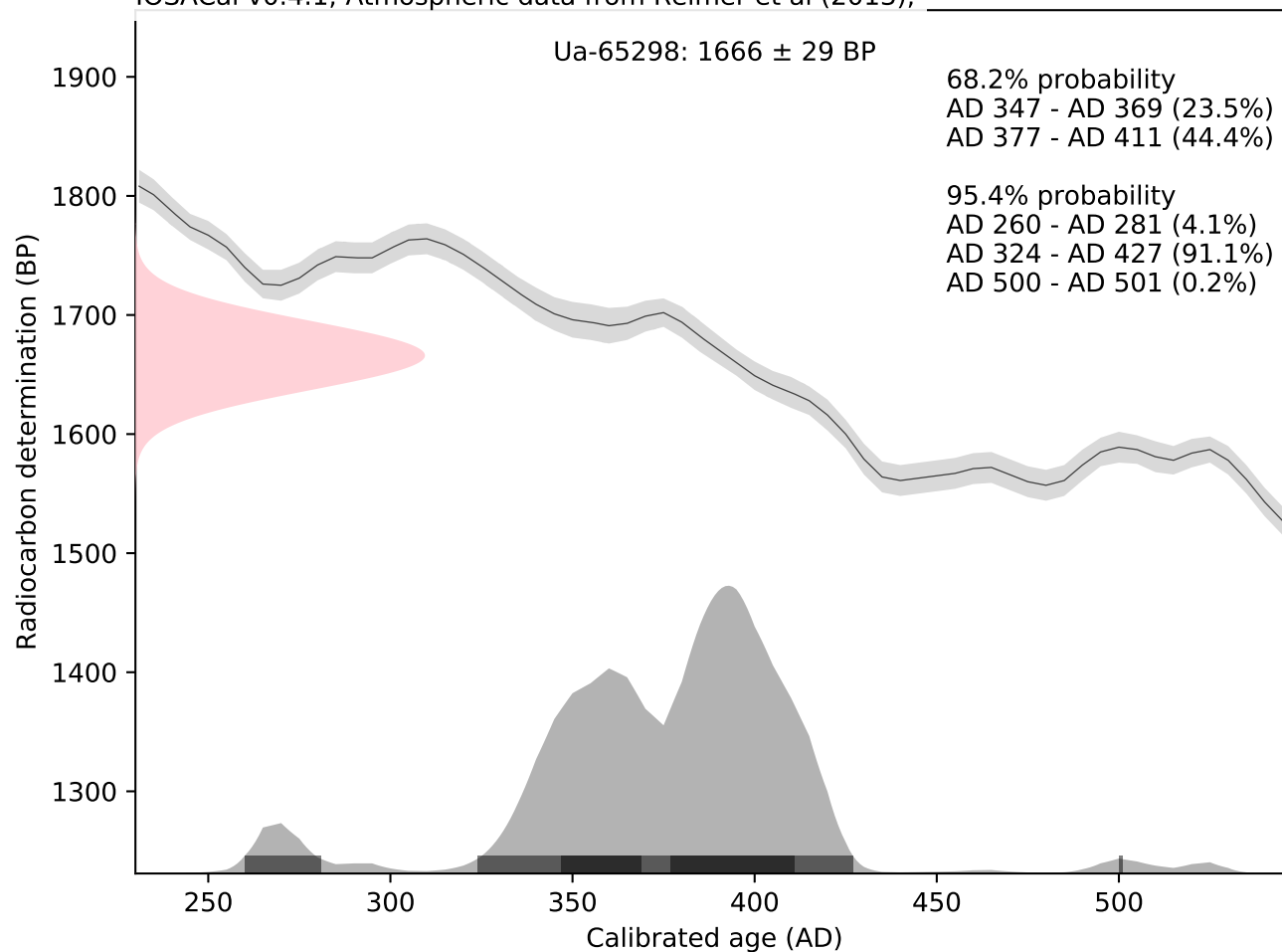
Karl Håkansson / Melanie Mucke

Kalibreringskurvor

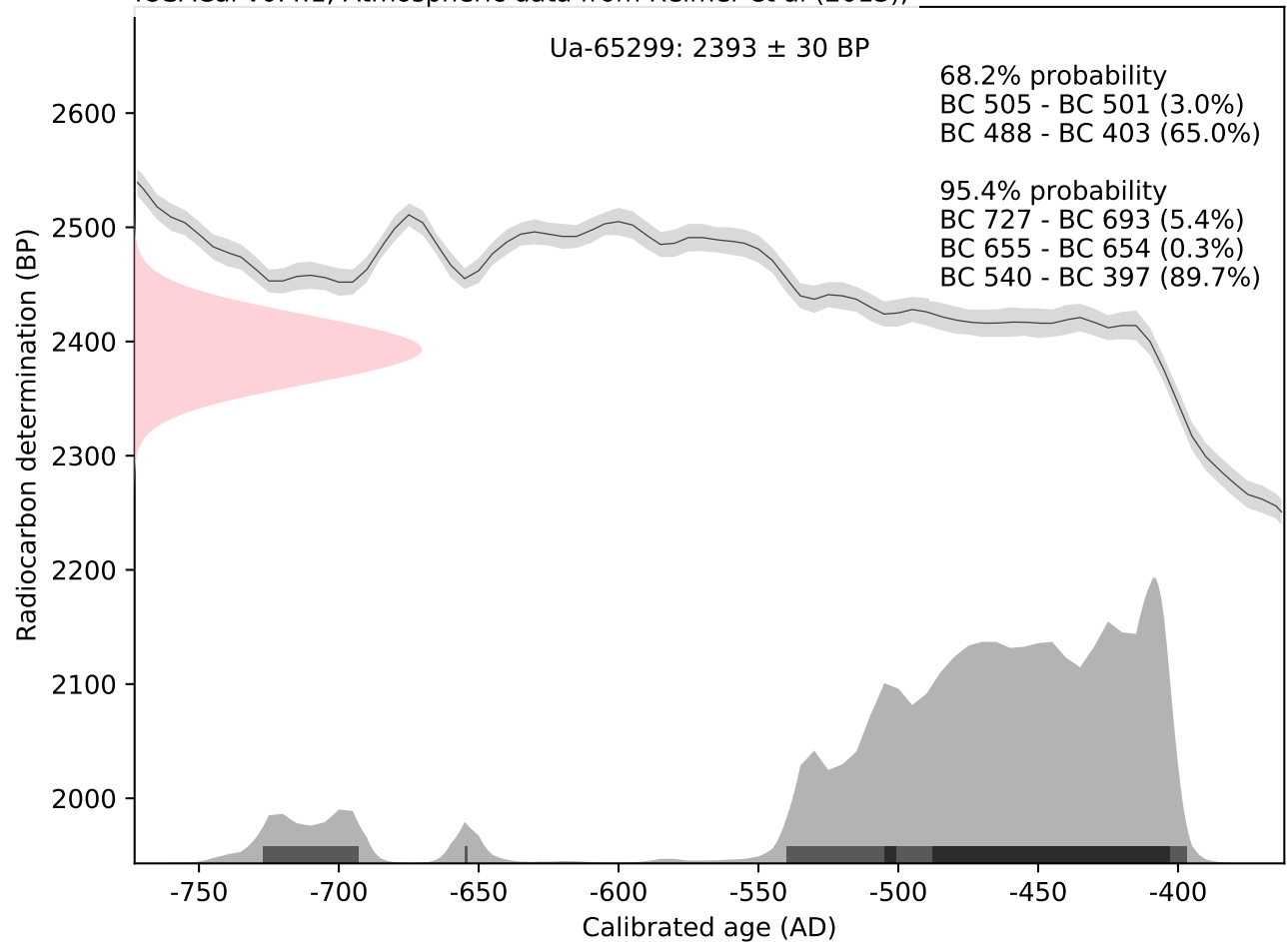
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

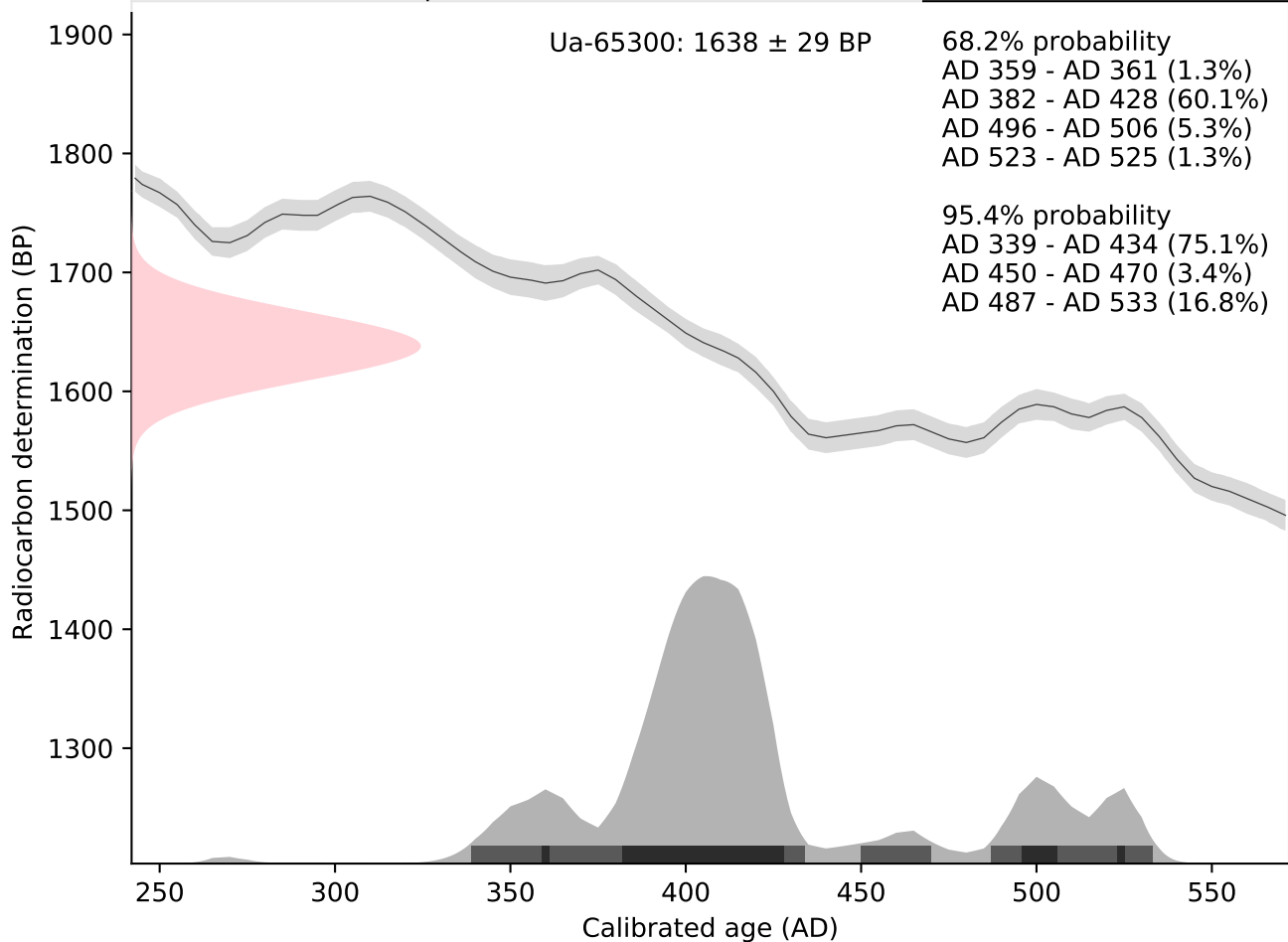
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

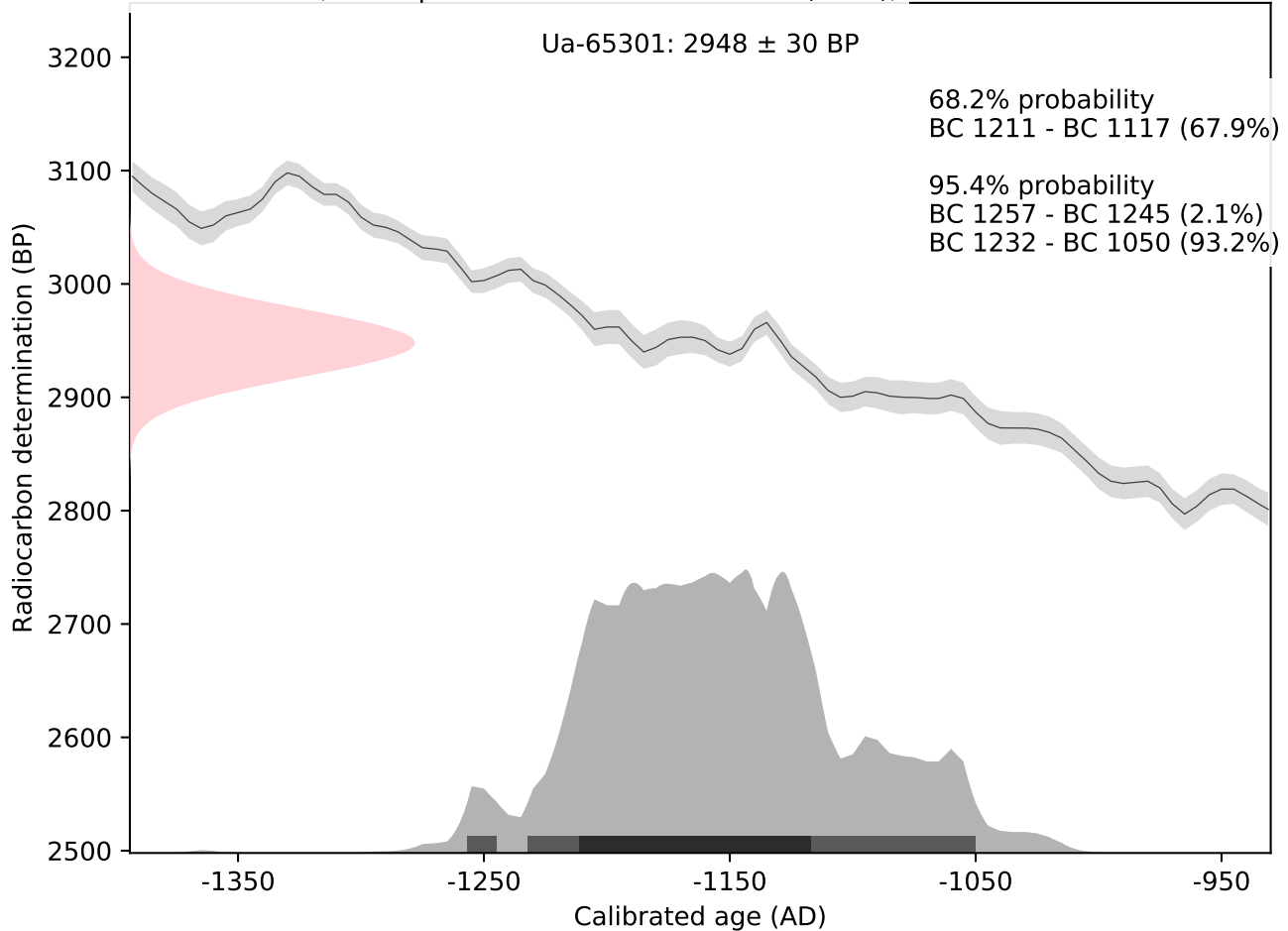
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

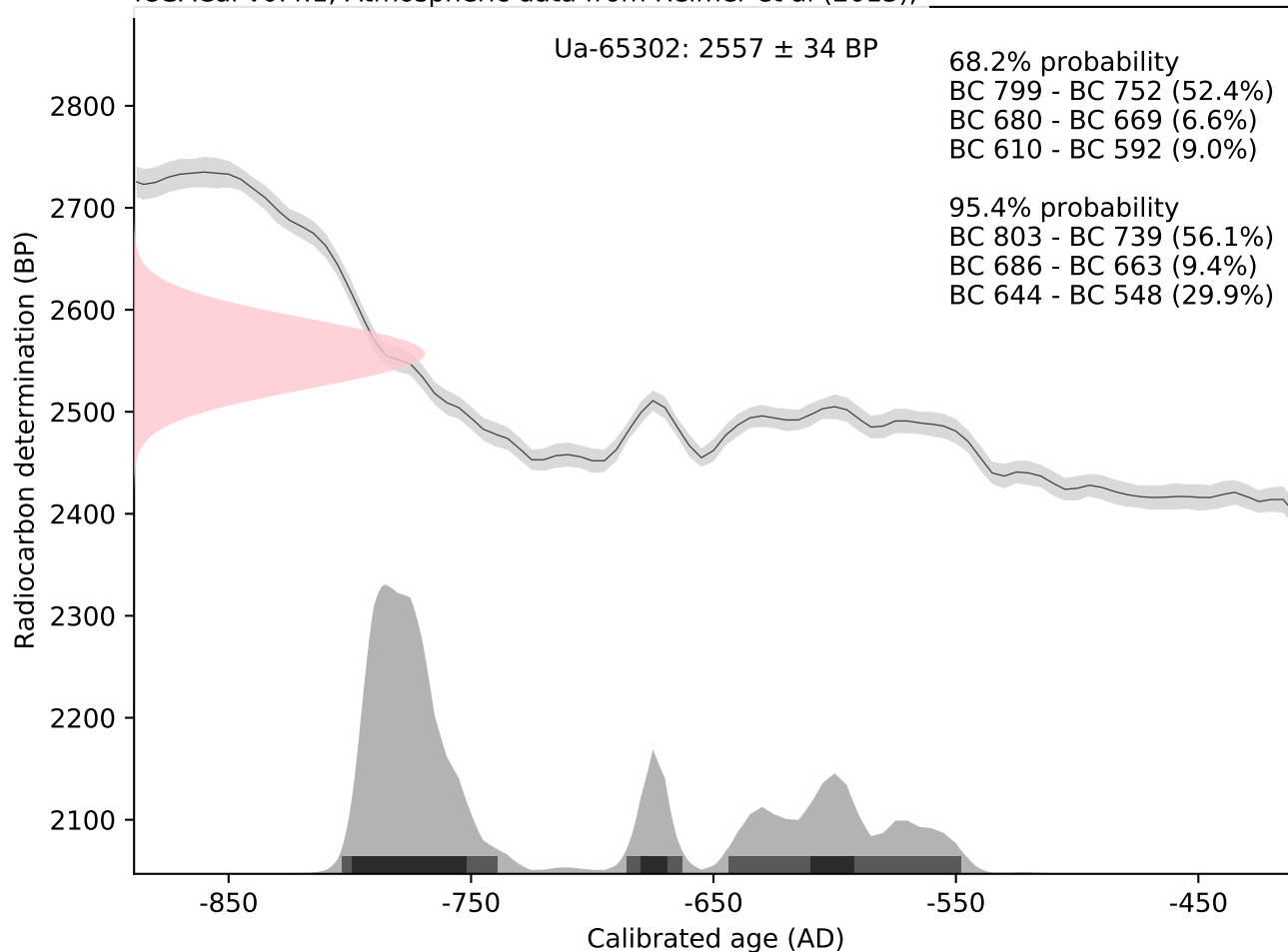
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

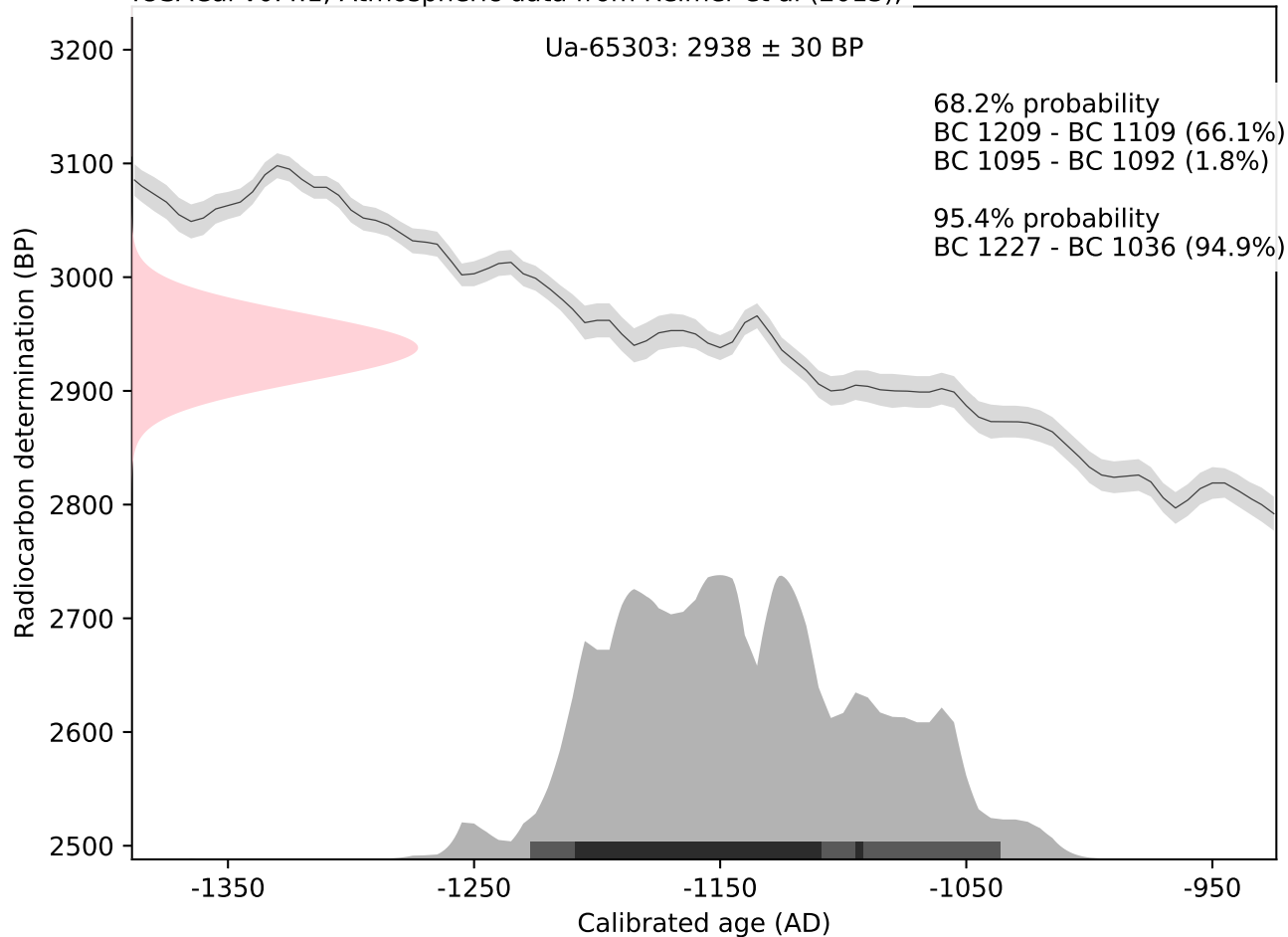
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

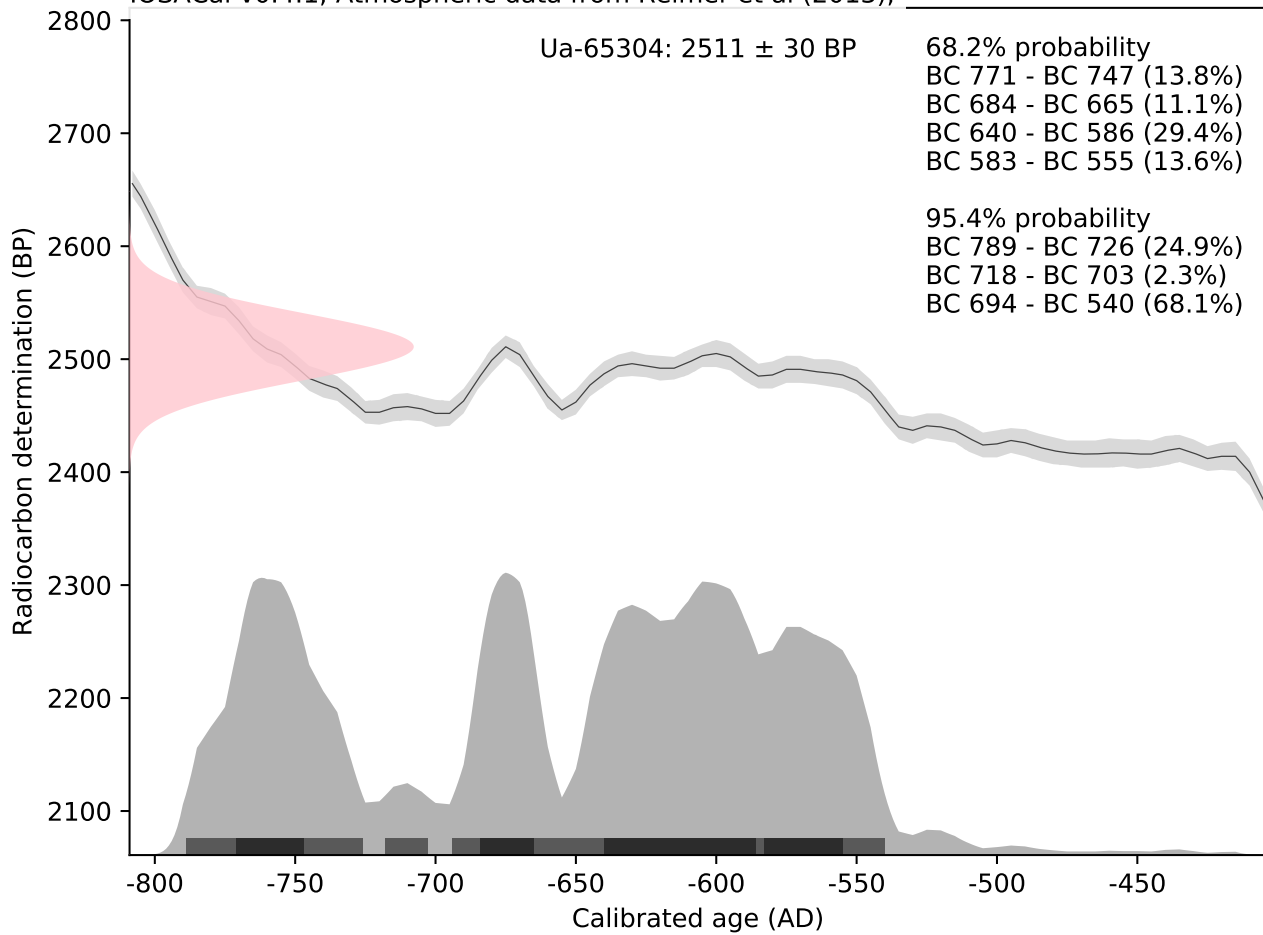
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

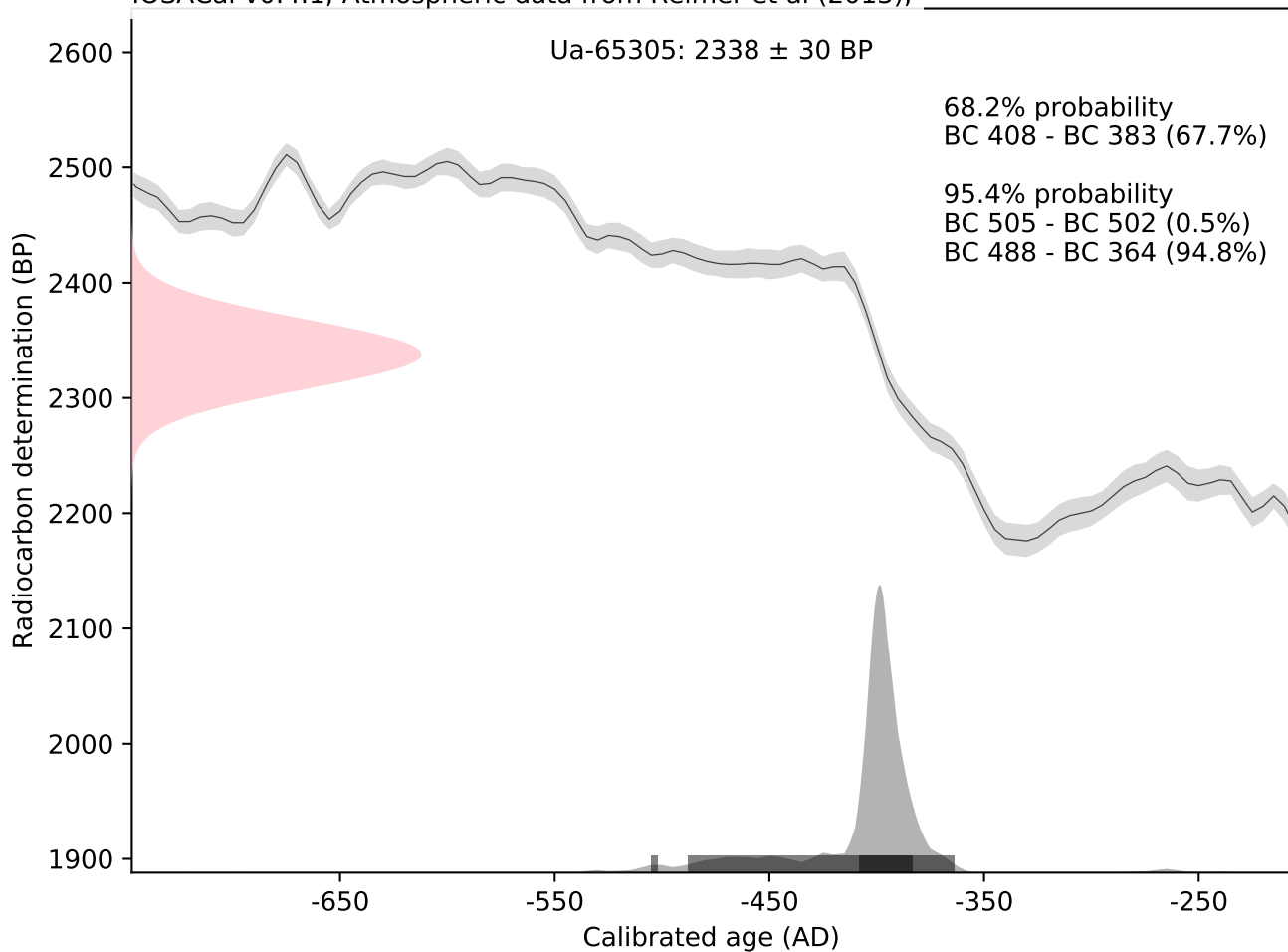
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

Bilaga 6 Metalldetekteringsrapport

Jonas Paulsson, KULA AB

Metalldetekteringsrapport

Metalldetektering i samband med arkeologisk undersökning av boplatz RAÄ Holm 136 inom fastigheten Holm 2:3, Holms socken i Halmstad kommun, Hallands län.

Metalldetektor som användes: Modell: XP DEUS 11"

Undersökningen:

Arbetsmetod och utförande:

En systematisk metalldetektering utfördes i flera steg och med olika moment:

Inledningsvis avsöktes matjorden inom hela undersökningsområdet en gång från ytan efter avtorvning. På grund av matjordens tjocklek halverades den med grävmaskin för att därefter gås över med detektor ännu en gång. Avslutningsvis, efter det att matjorden hade maskinellt avlägsnats, detekterades alla framtagna anläggningar och strukturer.

Vid avsökningarna av matjordslagret negligerades generellt utslag från järnföremål medan alla andra kontrollerades. Metallföremål som med säkerhet kunde tillföras tiden före 1850 eller med osäkerhet kunde dateras i fält togs upp och mättes in med GPS. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid (d.v.s. efter 1850) tillvaratogs inte.

Vid detekteringarna av anläggningar/strukturer beaktades alla typer av metallutslag. Metallföremål som låg ytligt togs upp och mättes in med GPS, medan djupare liggande utslag markerades för att senare kontrolleras vid de följande arkeologiska undersökningarna.

Fältarbetet utfördes den 29/8, 30/8 och 2/9 2019.

Detekteringssituationen: (fysiska faktorer som påverkar detekteringsresultatet) –

Undersökningarna genomfördes på rena och jämna avschaktade ytor. Arbetet utfördes även vid meteorologiskt gynnsamma förhållanden.

Jonas Paulsson (Arkeolog och metalldetekteringsspecialist)

Kula AB

mob. 0701733223

e-post: stavershult@gmail.com

Bilaga 7 Osteologisk rapport

Astrid Lennblad, Bohusläns museum

OSTEOLOGISK RAPPORT 2019–10 BRÄNDA BEN FRÅN TVÅ GROPAR

HOLM 136, L1996:7618

ASTRID LENNBLAD
BOHUSLÄNS MUSEUM

Bohusläns museum
Box 403
451 19 Uddevalla

Besöksadress: Museigatan 1, Uddevalla
www.bohuslansmuseum.se

Osteologisk rapport 2019–10
Holm 136, L1996:7618

Författare: Astrid Lennblad, Enheten för uppdrag och projekt, Bohusläns museum

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Material	4
Syfte och frågeställning	4
Metod	4
Artidentifikation	4
Förbränningstemperatur	5
Resultat.....	6
Fynd 2 - grop.....	6
Fynd 3 - grop.....	8
Sammanfattning.....	8
Litteratur.....	9
Bilaga	9

Inledning

Det osteologiska material som analyserats härrör från fornlämning RAÄ Holm 136, ny beteckning är L1996:7618, som undersökt av Kulturmiljö Halland. Fornlämningen beskrivs i Fornreg som boplatz, med två 14kol dateringar 400–360 f.Kr respektive 650–760 e.Kr. Den osteologiska analysen har utförts under oktober 2019 av Astrid Lennblad, arkeolog och osteolog på Bohusläns museum.

Material

Det analyserade materialet består av små brända benfragment samt ett fragment av bränd flinta. Materialet är insamlat från två kontexter och benämns som *Fynd 2* & *Fynd 3*, båda tolkade som grop. Totalt består materialet av 6 fragment (5 bända ben och 1 bränd flinta), med en vikt om ca 1,1 gram. Närmare redogörelse av materialet finns under *Resultat* och i *Bilaga 1*.

Syfte och frågeställning

Syftet med analysen har varit att i möjligaste mån säga vilka arter som förekommer i de två groparna. Materialet kommer även att studeras utifrån vilka förbränningstemperaturer materialet utsatts för, för att på så vis kunna bidra med information kring den undersökta platsen.

- Går det att avgöra vilka/vilken art benmaterialet består av?
- Om det finns mänskliga kvarlevor bland materialet, går det att avgöra kön och/eller ålder på individen?

Metod

Den osteologiska analysen har i stort utförts enligt de metoder som utarbetades av Nils-Gustav Gejvall (1947, 1948). Bedömning av förbränningstemperaturen har utförts enligt Holcks (1997) schema.

Benmaterialet har vägts, volymbestämts och mätts. Måtten avser fragmentens största mått (mm), och är ämnade att ge en uppfattning om materialets utseende och fragmenteringsgrad.

Artidentifikation

För att kunna göra en säker artidentifikation av ett osteologiskt material studerar man benens morfologiska karaktärer för att hitta arts specifika karaktärer. När man studerar brända ben saknas ofta dessa karaktärer helt eller delvis beroende på materialets kvalitet. När de morfologiska karaktärerna saknas kan man istället använda sig av en sekundär metod för att identifiera arter bland benmaterialet. Då studerar man nervkanalernas storlek i rörbenens kortax (histologisk bedömning) vilket kan ge en uppfattning om vilken/vilka djurarter som finns i materialet. (Holck 1987:170f)

Man kan även studera rörbenens ytskikt, både insidan och utsida. Rörbenens yttre yta är ofta "strimmig" eller "fibrig" på ett karaktäristiskt sätt på människoben, medan djurben är slätare. På insidan av rörbenet, mörghålan, har människan ben oftast en ojämn yta med många lister, medan djurbenen generellt är slätare. (Holck 1987).

Förbränningstemperatur

För att göra en bedömning av förbränningstemperatur i benmaterial studeras vilka förändringar benmaterialet uppvisar samt vilka färger materialet har fått som en följd av kremeringen. Utifrån detta kan man få en uppfattning om hur hårt bränt materialet är samt om hela materialet verkar ha utsatts för samma temperatur eller om man kan påvisa skillnader inom materialet.

Kremerings-grad	Temperatur (°C)	Förändringar i benet
0	100	Verkar obränt. Obetydliga förändringar i benen och i tänderna, ingen förändring av betydelse.
	200	Små förändringar i ytskiktet på ben och tänder. Reduktion av kollagen mängden. Färgen: grå/svart.
1	300	Vikt- och volymminskning. Kollagenet är helt förstört.
	400	Benstrukturen blir mindre solid och det bildas mikroskopiska sprickor i ytskiktet, även tänderna får små sprickor.
2	500	Benet deformeras, större mikroskopiska sprickor ses i benen. Färgen: gråaktig.
	600	Ytterligare makro- och mikroskopisk fragmentering av benet ytskikt. Färgen: ljusgrå.
	700	Ytterligare reduktion av volymen.
3	800	Ytterligare minskning och deformation av benen. Tändernas dentin smälter och kristalliseras. Färgen: vit/grå.
	900	Kraftig deformation av benets ytskikt.
	1 000	Färgen vit, kritaktig.
4	1 100	
	1 200	Fullständig förstörelse av mikrostrukturen i ben och tänder.

Tabell 1, Översikt av förändringarna i ben och tänder vid olika förbränningstemperaturer (Holck 1997).

Resultat

Resultaten av den osteologiska analysen presenteras här för varje kontext för sig. I bilaga 1 finns en tabell över materialet.

Fynd 2 - grop

Sammanfattning

Vikt: 1,1 g

Volym: <0,1 dl

Fragmentstorlek: 3–14 mm

Identifierade arter: Däggdjur och flinta

Identifierade benelement: Rörben och spongiosa

Beskrivning av materialet

Benen är jämnt vita, något kritaktiga och hårda.

Förbränningsgraden motsvarar Holcks (1997) grad 3, vilket indikerar en förbrännings-temperatur mellan 800–1 000° C.

Figur 1. Bränt benmaterial från "Fynd 2". Det högra fragmentet är ett rörbensfragment från medelstort däggdjur. Foto: Astrid Lennblad

Figur 2. Bränd flinta från "Fynd 2". Foto: Astrid Lennblad

Identifierat är: 4 fragment från däggdjur, se figur 1, och 1 fragment bränd flinta, se figur 2.

Rörbensfragmentet från däggdjur, det högra fragmentet i Figur 1, härrör från ett mellanstort däggdjur storleksmässigt får, svin eller rådjur. De 3 resterande brända fragmenten från denna kontext består av spongiosa och går ej att avgöra art eller storlek på djuret.

Fynd 3 - grop

Sammanfattning

Vikt: <0,1 g

Volym: <0,1 dl

Fragmentstorlek: 4 mm

Identifierade arter: Däggdjur

Identifierade benelement: Eventuellt rörben

Beskrivning av materialet

Benet är jämnt vitt, något kritaktigt och hårt.

Förbränningsgraden motsvarar Holcks (1997) grad 3 vilket indikerar en förbrännings-temperatur mellan 800–1 000° C.

Figur 3. Bränt benfragment från "Fynd 3". Foto: Astrid Lennblad

Identifierat är: 1 eventuellt rörbensfragment från ospecificerat däggdjur.

Sammanfattning

Det osteologiska material som analyserats består av 5 brända benfragment från två kontexter, *Fynd 2* och *Fynd 3*. Alla fragment härrör från däggdjur, det finns således inga fragment från fisk eller fågel i materialet. Det har inte heller kunnat påvisas några mänskliga kvarlevor i materialet. Bland fragmenten från *Fynd 2* finns ett fragment som säkert går att säga att det härrör från ett mellanstort däggdjur, i storlek som får, svin eller rådjur, se fragmentet till höger i figur 1.

Litteratur

Gejvall, N-G.

-1947. Bestämning av brända ben från forntida gravar. *Fornvännen* 42: 39–47. Stockholm.

-1948. II. Antropologisk del. Bestämning av de brända benen från gravarna I Horn. I: Sahlström, K. E. & Gejvall, N-G. *Gravfältet på kyrkbacken i Horns socken, Västergötland*. Stockholm.

Holck, P

-1987. *Cremated bones: A Medical-anthropological Study of an Archaeological Material on Cremation Burials*. Utgåva 1, Antropologiske skrifter. University of Oslo.

- 1997. *Cremated bones. A Medica- anthropological Study of an Archaeological Material on Cremation Burials*. Utgåva 3, Antropologiske skrifter. University of Oslo.

Bilaga

Bilaga 1. Osteologisk analys

Fynd nr.	Antal	Vikt (g)	Volym (dl)	Identifierade arter	Förbränningsgrad/temperatur	Beskrivning
2	4	0,9	<0,1	Däggdjur	3 / 800–1000° C	1 rörbensfragment, medelstort däggdjur, 3 fragment spongiosa
2	1	0,2	<0,1	Flinta		Bränd flinta
3	1	<0,1	<0,1	Däggdjur	3 / 800–1000° C	1 ev. rörbensfragment

Bilaga 8 Ritningsförteckning

HMAK 4518:1–3

Halland

Holm sn

Holm 2:3

L1996:7618/Holm 136

Ritningsnummer	Beskrivning	Ritningstyp	Skala
4518:1	AS670, AS556, AS563, AS662, AS654, AS644, AS702, AS636, AS712, AS1318, AS1326, AS694, AS1334, AS747, AS1342, AS1349, AS1365, AS686, AS604, AS612, AS587, AS580, AS573, AS595, AS444, AS452, AS1374, AS1385, AS468, AS460, AH316, AH340, AG807, AH353, AS1528, AH387, AH329, AS1450, AS1426, AS1409, AS851, AS859, AS791, AS1520	Sektionsritning	1:20
4518:2	AS867, AS875, AS1278, AS1270, AS1264, AS1256, AS1249, AS1242, AS1285, AS1292, AS913, AS1300, AS883, AS890, AS898, AS905, AS1310, AS965, AS973, AS980, AH297, AS721, AS739, AS765, AS773, AS628, AS620, AH286, AH365, AH1136, AS1006, AH1082	Sektionsritning	1:20
4518:3	AS782, AS799, AS1470, AS1357, AS1023, AS1033, AS1040, AS1048, AS1064, AS1197, AS1103, AS1095, AS1110, AS1172, AS1163, AS1155, AS1186, AS998, AS1118, AS1126, AS547, AS531, AS522, AS539, AS495, AS503, AS487, AS476, AS412, AS427, AG843, AS1498, AS1505, AS1457	Sektionsritning	1:20

RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2020/21

2020:01	Lögnäs Skummeslöv RAÅ 39 och 41, Ark. slutundersökning.
2020:02	Nio fornlämningar längs Suseån, Ark. förundersökning.
2020:03	Ett hål i Hamngatan, Halmstad, Ark. schaktningsövervakning
2020:04	Boplatsskiktet fr. tidigneolitikum och romersk järnålder invid bronsåldershögen Kvibille RAÅ 35:1
2020:05	Medeltida lämningar i Storgatan, Halmstad
2020:06	Dagsås kyrka, textiltävlings- och åtgärder i sakristian
2020:07	Dagsås kyrka, nytt pentryskåp
2020:08	Rosenfredsskolan uthus, Folkskolan 1, antikvarisk förundersökning
2020:09	Landa kyrka, nytt styrsystem
2020:10	Landa kyrka, belysning
2020:11	Grev Kristoffer 13, antikvarisk förundersökning inför renovering
2020:12	Grunnarp 3:12, Underlag inför tillståndsansökan för ändring av byggnadsminne.
2020:13	Trönninge 7:47 Förenklad ark. utredningsrapport
2020:14	Vattenledning Åled-Oskarström, Enslövs socken. Ark. utredning, steg 1.
2020:15	Veddige kyrka, invändig ändring, antikvarisk konsekvensbeskrivning
2020:16	Lindbergs kyrka, framtagande av bemålat bräddtak, antikvarisk förundersökning
2020:17	Enslövs kyrka begravningsplats, Ark. utredning inför utökande av Enslövs kyrkas gravplats.
2020:18	Senmedeltida odlingshorisonter, en stenläggning och nyare tids avfall. Halmstad. Ark. förundersökning och undersökning.
2020:19	St Laurentii kyrka. Utvändig renovering
2020:20	Tröinge 2:62 Vinbergs socken, Ark. utredning.
2020:21	GC-väg mellan Vinberg och Bergagård. Ark. utredning.
2020:22	VA-ledning Efra kyrkby-Långasand Ark. förundersökning och slutundersökning.
2020:23	Knobesholms tunnbinderi.
2020:24	Övraby - Det äldsta Halmstad. Ett medeltidsarkeologiskt forskningsprojekt.
2020:25	Hyltebruks kyrka, Utvändig renovering
2020:26	Tönnersjö kyrka, Renovering av fönster
2020:27	Nybyggnation hästgård Risarp Harplinge. Ark. utredning.
2020:28	Förundersökning i avgränsande syfte Skrea 110, Ark. förundersökning.
2020:29	Boplatss- och härdområden. Trönningenäs, Lindbergs socken. Ark. förundersökning av L2018:392, L2018:820, L2018:821, L2018:822.
2020:30	Kyrkogårdarnas historia, vård och underhåll, bilaga till kulturhistoriska inventeringar i Falkenbergs pastorat
2020:31	Inventering inför planerad deponi. Varbergs kn, Veddige sn. Ark. inventering
2020:32	Jutanområdet, Antikvarisk förundersökning
2020:33	Planområde Himle och Fun City, Spannarps socken, Ark. utredning
2020:34	Utredning inför GC-väg utmed väg 613 mellan kustvägen och Harplinge samhälle. Harplinge socken, Ark. utredning.
2020:35	Söndrums församlingssgård, antikvarisk förundersökning
2020:36	Efterunders. och återställning av plundringsskott intill Krokstenen, Örelid. Laholm, Tjärby sn, Ark. efterundersökning.
2020:37	Skottorps slott. Restaurering
2020:38	Kristineheds manbyggnad. Kulturhistorisk utredning
2020:39	Laholm RAÅ 142, Laholms stad, Lagaholm 4:1, RAÅ 19:1, RAÅ 142:1, Ark. schaktningsövervakning
2020:40	Krutkällargången, Halmstad kommun och stad, Bastionen Norre Katt, RAÅ 33:1, Ark. schaktningsövervakning
2020:41	Kv Jungfrun, Oxen och Hästtorget, Laholm. Förslag till planbestämmelser.
2020:42	Spannarp Östra, Spannarps socken, Ark. utredning
2020:43	Fem provborrhål inom Österskans. Halmstad kommun, Österskans 1 och Halmstad 6:31. Ark. kontroll.
2020:44	Arkeologisk utredning inom Tofta 2:2. Varbergs kommun.
2020:45	Apelviksgården, omläggning av stråtak. Antikvarisk medv.
2020:46	Professorn 7, Hotell Gästis i Varberg. Antikvarisk förundersökning
2020:47	Folkvandringstid, Vendeltid & Vikingatid, Kvibille 21:1, Ark. förundersökning
2020:48	Boplatsslämningar i Hasslöv, Hallands län, Laholms kommun, Hasslövs socken, Ark. utredning
2020:49	Gravar och boplatser invid Kistinge deponi, Eldsberga socken, Ark. utredning
2020:50	Villa Örnvik, Eketånga 2:71, Halmstad, Antikvarisk förundersökning.
2020:51	Kvarnadalen i Sälltorp, Vård- och underhållspan

2020:52	Landa kyrka, mögelsanering
2020:53	Societetshuset i Varberg, antikvarisk konsekvensutredning
2020:54	Långanskogen, vård- och underhållspan
2020:55	Göingegårdens smedja, Antikvarisk förundersökning
2020:56	Falkenbergs stadshus, ändring av ventilation
2020:57	Ny spillvattenledning i Skrea. Ark. utredning
2020:58	Lugnarohögen, renovering av gravhögen och stuga
2020:59	Boplatsslämningar inom Altona 2:1 och 4:34. Ark. utr.
2020:60	Odlingen, Tönnersjö 4:2, Dokumentation inför rivning
2020:61	Excellensen 2, Fasad- och markförändring
2020:62	Arkeologisk utredning av Boberg 8:27
2020:63	Arkeologisk utredning av fastigh. Mellby 5:44 i Södra Mellby, Laholms kommun
2020:64	Länderys gods magasin, underlag inför renovering
2020:65	Hunnestad 5:24 och 5:13. Ark. utr.
2020:66	Svenstorps mejeri. Renovering av fönster, etapp 2.
2020:67	Vinbergs prästgård, renovering av fasad
2020:68	Nya fornlämningar på Galgberget, Halmstad stad, Ark. utr.
2020:69	Österskans, Halmstad. Ark. förundersökning
2020:70	Nösslinge kyrka, klimatanpassing
2020:71	Nösslinge kyrka, borttagande av bänk
2020:72	Lugnarohögen inför renovering, Hasslöv socken, Ark. undersökning
2020:73	Bårarps stenbrott, Steninge och Rävinge. Ark. fältinventering
2020:74	Knäreds kyrka, ommålning av utvändiga snickerier
2020:75	Vippentorpet, omläggning av halmtak
2020:76	Frillesås-Rya 4:17, Frillesås socken, Ark. utr.
2020:77	Slätterys byskola, takrenovering mm.
2020:78	Centralstationen i Halmstad, färgundersökning
2020:79	Lindbergs kyrka, exteriör och interiör restaurering
2020:80	Lindbergs kyrka, bemålat bräddtak
2020:81	Färjeterminalen i Varbergs hamn
2020:82	Abilds kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan, uppdatering
2020:83	Asige kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan, uppdatering
2020:84	Efra kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan, uppdatering
2020:85	Årstads kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan, uppdatering
2020:86	VA Tönnersjö-Perstorp. Ark utr. Steg 1.
2020:87	Susegården, miljökonsekvensbeskrivning kulturmiljö
2020:88	Radiobygn Grimeton, antikvarisk utredning
2020:89	Slottsmöllan, inför ny detaljplan. Byggnadsantikvarisk utredning
2020:90	Skrea 8:5, Lyckan. Ark. utr.
2020:91	Boplatss Slöinge 102:1/L1997:5212. Ark. schaktningskontroll.
2020:92	Strandhotellet och Hallandsgården inför ny detaljplan
2020:93	Gödestads kyrka, exteriör renovering
2020:94	Drängsereds kyrka, utvändig renovering
2020:95	Hasslövs kyrka, ommålning av fönster och portar
2020:96	Vindbryggan 3, utredning inför ny detaljplan
2021:01	Tjärby grustäkt, Ark.utr
2021:02	Båtsmans, del av Lahall 2:13, flytt av byggnad
2021:03	Skummeslövs kyrka, utvändig renovering
2021:04	Sankta Gertruds kapell, utvändig renovering
2021:05	Brokorp 4, Antikvarisk förundersökning
2021:06	Brovaktan 4, Antikvarisk förundersökning
2021:07	Länderys gods magasin -renovering av tak och syll
2021:08	Holm 2:3, Arkeologisk undersökning

KULTURMILJÖ
HALLAND

POSTADRESS: TOLLSGATAN 7 | 302 32 HALMSTAD | TEL: 035-19 26 00

E-POST: KANSLI@KULTURMILJOHALLAND.SE | HEMSIDA: WWW.KULTURMILJOHALLAND.SE